YLÖS - ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen

KOKO KANSAN OLOHUONE

Kartoitus yleisötyön tarjonnasta ja tarpeesta suomalaisissa ammattiteattereissa

Tampereen yliopisto
Tutkivan teatterityön keskus
Ylös – Ammattiteattereiden
yleisötyön kehittäminen
Marjukka Lampo, HuK
27.8.2009

Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013
Opetusministeriö
Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto
Etelä-Suomen Lääninhallitus
Luova Tampere

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 1

1.1 TAVOITTEET 1
1.2 TUTKIMUSMENETELMÄT 2

2 YLEISÖTYÖ 6

2.1. YLEISÖTYÖN AIKAISEMPI TUTKIMUS 6
2.2 AIKAISEMMAT SELVITYKSET SUOMESSA 13

3 VALTAKUNNALLINEN SÄHKÖPOSTIKYSELY 18

3.1 POHJUSTAVAT HAASTATTELUT 19
3.2 SÄHKÖPOSTIKYSELY 21

4 HAASTATTELUT 37

4.1 YLEISÖTYÖN ROOLI JA MERKITYS 38
4.2 YLEISÖTYÖN SISÄLTÖ 42
4.3 YLEISÖTYÖN LISÄÄMINEN 45
4.4 YLEISÖTYÖN RESURSSIT 47

5 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT 50

6 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS 55

LIITE 1 57

1 JOHDANTO

1.1 Tavoitteet

Oheisen kartoituksen tavoitteena on selvittää Suomen ammattiteatterikentän yleisötyön tarjontaa ja tarvetta. Se luo katsauksen ammattiteattereiden yleisötyön tämänhetkiseen tilaan ja kertoo teattereiden työntekijöiden näkemyksiä siitä, mihin jatkossa voitaisiin edetä. Kartoituksessa pyritään selvittämään millaista yleisötyötä Suomessa tällä hetkellä tehdään ja millaisia käsityksiä ammattiteattereissa on yleisötyön sisällöstä.

Kartoituksessa perehdytään erityisesti näkemyksiin, kiinnostukseen ja resursseihin liittyviin kysymyksiin. Miten ammattiteattereissa tällä hetkellä yleisötyö käsitetään ja millaisia intressejä heillä tällaista toimintaa kohtaan on? Entä millaisia resursseja yleisötyön tekeminen teattereissa vaatii ja mistä näitä resursseja uskotaan saatavan? Lisäksi luodaan katsaus siihen, millaiseksi ammattiteattereissa koetaan soveltavan teatterin yritysten rooli yleisötyössä. Tämän avulla voidaan hahmottaa suomalaisten teattereiden sekä jo olemassa olevia että potentiaalisia yleisötyön rakenteita.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Kartoituksen toteutus jakautuu kolmeen osaan: aiempaan tutkimukseen, sähköpostitse tehtyyn ammattiteattereille suunnattuun kyselyyn sekä henkilöhaastatteluihin.

1.2.1 Aiemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia suomalaiseen yleisötyöhön liittyen on 2000-luvulla tehty muutamia. Tässä kartoituksessa tullaan tarkastelemaan Suomen Teatterit ry:n toteuttamaa Teatterikuraattorikyselyä, Tanssin Tiedotuskeskuksen toteuttamaa yleisötyökyselyä tanssiryhmille sekä Sanna Suonsyrjän pro gradu –tutkielmaa yleisötyöstä tanssin aluekeskuksissa vuodelta 2007. Teatterikuraattorikysely lähetettiin syksyllä 2008 Suomen Teatterit ry:n 43 jäsenteatterille, kun syksyllä 2003 toteutettu Tanssin Tiedotuskeskuksen järjestämä kysely taas lähetettiin 36 ks. vuonna toimineelle suomalaiselle tanssiryhmälle.

Yllä mainittujen lisäksi tehdään muun tutkimuskirjallisuuden avulla lyhyt katsaus siihen, mitä yleisötyöllä tarkoitetaan.

1.2.2 Valtakunnallinen sähköpostikysely

Uusi sähköpostikysely päätettiin tehdä aiemmista kartoituksista huolimatta. Syy tähän oli näiden aiempien kyselyjen kohderajaus: Tanssin tiedotuskeskuksen kysely tehtiin ainoastaan tanssiryhmille ja Suomen Teatterit ry:n kysely tehtiin ainoastaan yhdistyksen omille jäsenille. Jotta kartoitusmateriaalia saataisiin laajemmalta alueelta, laadittiin uusi sähköpostikysely kaikille valtionosuuslainsäädännön piirissä vuonna 2009

oleville teattereille (58 kpl) sekä rahoituslain ulkopuolisille valtion toiminta-avustusta vuonna 2009 saaville teattereille (29 kpl).

Kysely lähetettiin jokaiseen teatteriin sellaiselle henkilökunnan jäsenelle, jonka katsottiin mahdollisesti tietävän oman teatterinsa yleisötyötä. Ensisijaisesti kysely lähetettiin teatterikuraattorille, yleisötyöntekijälle tai vastaavalle. Mikäli teatterin verkkosivuilta ei löytynyt tällaista henkilöä, lähetettiin kysely tiedottajalle, teatterisihteerille, markkinoinnin tai myynnin edustajalle tai tuottajalle. Erityisesti rahoituslain ulkopuolisille teattereille kysely lähetettiin useimmissa tapauksissa teatterin yleiseen sähköpostiosoitteeseen muiden yhteystietojen puuttuessa. Lisäksi joissakin tapauksissa kysely lähetettiin suoraan teatterinjohtajalle, toiminnanjohtajalle tai vastaavalle. Kirjava lista tehtävänimikkeitä on seurausta siitä, että teattereiden henkilökunnan rakenteet vaihtelevat suuresti eri organisaatioissa, eikä yhtä yleispätevää tehtävänimikettä, jonka haltijalle kyselyn olisi voinut lähettää, löytynyt. Vastaanottajat valittiin siis teatterikohtaisesti henkilöstörakenteet huomioonottaen. Kyselyn saatetekstiin liitettiin lisäksi pyyntö välittää viesti tarvittaessa eteenpäin sellaiselle teatterin työntekijälle, joka voisi siihen vastata. Vastauksia saatiin tasaisesti niin teatterinjohtajilta, taiteellisilta johtajilta, hallintojohtajilta tai vastaavilta, yleisötyöntekijöiltä, teatterisihteereiltä, myynnin ja markkinoinnin edustajilta, tuottajilta kuin tiedottajiltakin.

Kysely tehtiin kahdessa osassa: ensimmäisen kerran se lähetettiin toukokuussa 2009 kaikille 87 kohdeteatterille ja toisen kerran elokuussa 2009 niille 46 teatterille, joilta ei toukokuussa saatu vastausta. Vastausaikaa annettiin kummallakin kerralla viisi arkipäivää, jonka jälkeen lähetettiin vielä muistutusviesti niille teattereille, joilta ei saatu vastausta lisäten vastausaikaa vielä toiset viisi arkipäivää. Vastauksia saatiin yhteensä 55 teatterilta.

1.2.3 Haastattelut

Ennen kyselyn toteuttamista tehtiin kaksi pohjustavaa haastattelua, joiden kohteiksi valittiin *Helsingin Kaupunginteatteri* ja *Teatteri Telakka*. Haastattelujen tarkoitus oli antaa alustavaa tietoa kahden erilaisen teatterin tämänhetkisestä yleisötyön tilasta. Tämän vuoksi teatterit valittiin tietoisesti satunnaisotoksen sijaan. Haastattelujen pohjalta laadittiin sähköpostikyselyn kysymykset vaihtoehtoineen.

Kyselyyn saatujen vastausten perusteella tehtiin yhteensä viisi jatkohaastattelua, joista neljä valittiin satunnaisotoksella ja yksi tietoisesti neljän ensimmäisen haastattelun perusteella. Haastateltavat valittiin toukokuun kyselyvastausten pohjalta jakamalla kaikki 41 vastannutta teatteria neljään kategoriaan kyselyn kysymyksen numero 2 perusteella:

> Tehdäänkö teatterissanne yleisötyötä?
>
> 4 Erittäin paljon
>
> 3 Paljon
>
> 2 Vähän
>
> 1 Ei lainkaan

Kategoriasta ”4 Erittäin paljon” (yht. 3 teatteria) arvottiin haastateltavaksi *Varkauden teatteri*, kategoriasta ”3 Paljon” (yht. 19 teatteria) *Tanssiteatteri Raatikko*, kategoriasta ”2 Vähän” (yht. 17 teatteria) *KOM-teatteri* sekä kategoriasta ”1 Ei lainkaan” (yht. 3 teatteria) *Myllyteatteri*. Tässä kohtaa on huomautettava, että vaikka vastauksia toukokuussa saatiinkin 41 kpl, oli arvonnassa yhteensä mukana 42 teatteria, sillä yksi vastanneista teattereista antoi kysymykseen kaksi vastausta.

Haastattelut tehtiin kesäkuun 2009 aikana sähköpostikyselyyn vastanneiden henkilöiden kanssa. Näiden neljän haastattelun pohjalta

päätettiin ottaa yhteyttä vielä yhteen kyselyyn vastanneeseen teatteriin: *Teatteri ILMI Ö.* (kategoriasta ”4 Erittäin paljon”). Tämä valinta tehtiin siksi, että Teatteriosuuskunta ILMI Ö. profiloi itsensä perinteisen esitysten tuottajan lisäksi soveltavan teatterin tekijäksi. Koska tämän kartoituksen tarkoitus on osakseen selvittää ammattiteattereiden suhdetta soveltavan teatterin yrityksiin - jollaiseksi Teatteri ILMI Ö. voidaan myös määritellä – koettiin tarpeelliseksi haastatella myös sellaista teatteria, jossa nämä kaksi osapuolta yhdistyvät.

Haastattelujen kysymykset olivat pääasiassa kaikilla samat, mutta joitain lisäyksiä ja poistoja tehtiin sähköpostikyselyn vastausten perusteella. Kysymykset voidaan jakaa neljään teemaan, joiden mukaan haastattelut tullaan myöhemmin tässä raportissa käymään läpi. Teemat ovat:

- Yleisötyön rooli ja merkitys
- Yleisötyön lisääminen
- Yleisötyön sisältö
- Yleisötyön resurssit

Ennen sähköpostikyselyn ja haastattelujen tarkempaa analysointia tehdään katsaus yleisötyön kansainväliseen ja kotimaiseen tutkimukseen.

2 YLEISÖTYÖ

2.1. Yleisötyön aikaisempi tutkimus

Raija Airaksinen kirjoittaa artikkelissaan *Yleisötyö – mitä se on?*:

> *”Yleisötyöllä on kolme keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin uuden yleisön luominen ja yleisöpohjan laajentaminen. Toinen tavoite on nykyisen yleisömäärän vakiinnuttaminen ja kasvattaminen. Kolmantena tavoitteena on katsomiskokemusten syventäminen ja olemassa olevan yleisön osallistumisen tapojen monipuolistaminen. Yleisötyöllä pyritään luomaan kohtaamispaikkoja taiteilijalle ja yleisölle, antamaan taiteen lukutaidon avaimia ja avaamaan uusia ulottuvuuksia teoksen äärellä.”* [1]

Määritelmä voitaneen kiteyttää kolmeen teemaan, jotka ovat yleisöpohjan laajentaminen, vakiinnuttaminen sekä katsojakokemuksen rikastuttaminen. Vastaavanlaisista määritelmistä puhuvat myös Rick Rogers (1998) ja Nobuko Kawashima (2000). Kummankin mukaan yleisötyön tavoitteena on yleisöpohjan laajentaminen määrällisesti ja laadullisesti sekä katsojakokemuksen rikastuttaminen. [2]

Vaikka nämä määritelmät kiteyttävätkin hyvin sen, mitä tässä kartoituksessa tullaan tarkastelemaan, tarkoitus ei ole antaa yhtä oikeaa selitystä sille, mitä yleisötyö on. Tämän luvun tavoitteena on luoda

[1] TAKU 3/2005, 19.
[2] Rogers 1998, 7 & Kawashima 2000, 4

katsausta yleisötyön aiempaan tutkimukseen ja saada sen avulla vertailupohjaa myöhemmin käsiteltäville huomioille.

Heather Maitlandin (2000) mukaan yleisötyö voi alkaa kolmesta eri lähtökohdasta riippuen siitä, kuka sen panee alulle. Taidekasvattajat (*education workers*) ovat kiinnostuneita yksilön kehittymisestä; taiteilijat (*artist*s) lisäämään yleisön ymmärrystä ja arvostusta omia töitään kohtaan; ja markkinoijat (*marketers*) tuottamaan tulosta katsojamäärissä. [3] Tätä mukaillen todettakoon, että yleisötyöllä voidaan pyrkiä sosiaalisiin, taiteellisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin.

Maitland huomauttaa, että yleisötyöprojektit voidaan käynnistää myös useamman kuin yhden näkökulman pohjalta. Esimerkiksi taloudellisten ja sosiaalisten päämäärien yhdistyessä pyrkimys voisi olla yleisöpohjan laajentaminen niin, että taideorganisaatio saisi enemmän ja monipuolisemmin katsojia. Taiteellisten ja sosiaalisten päämäärien yhteistyössä voisi painotus olla yleisöpohjan monipuolistumisen lisäksi katsojakokemuksen syventämisessä. Taloudellisten ja taiteellisten päämäärien yhdistyessä voitaisiin taas tähdätä taidemuodon tutuksi tekemiseen ja sitä kautta lipunmyynnin virkistämiseen. [4]

Vastaavanlaisesta yhteistyöstä puhuu myös Rogers, joka näkee yleisötyön kaikkien kolmen tahon yhteistyönä. Hänen mukaansa yleisötyötä voidaan tehostaa taidekasvattajien, ohjelmistosuunnittelijoiden (*artistic programming*) [5] ja markkinoijien yhteistyöllä. Tällaisen kokonaisvaltaisen yhteistyön myötä voidaan saavuttaa kaikkien tahojen päämäärät ja niiden seurauksena kasvattaa ja rikastuttaa yleisöpohjaa. Rogers hahmottelee

[3] Maitland 2000, 5
[4] mt., 8
[5] Ohjelmistosuunnittelua voidaan periaatteessa tässä verrata Maitlandin kolmijaon taiteilijoihin, sillä heillä voidaan katsoa olevan yleisötyön suhteen samat intressit.

eri osastojen yhteistyölle Kuvan 1 tapaisen rakenteen, jossa kaikille kolmelle löytyy yhteinen kosketuspinta. [6]

Haeysin ja Slaterin (2002) tutkimuksen mukaan Rogersin tarjoamaa kokonaisvaltaista yhteistyötä ei tosin harjoiteta kovin laajalti. He päätyvätkin muokkaamaan Rogersin kaaviota Kuvan 2 tapaan niin, että taidekasvattajien, ohjelmistosuunnittelijoiden ja markkinoijien väliin syntyy *musta-aukko*. Tällä he tarkoittavat sitä, että yleisötyöprojektit tyypillisesti koostuvat vain kahden tahon yhteistyöstä. Mikäli kaikki kolme tahoa sisällytetään samaan projektiin, on Hayesin ja Slaterin mukaan todennäköistä, että puutteita yhteistyössä ilmenee. Ongelmat voivat liittyä esimerkiksi informaationkulkuun, organisaation rakenteisiin ja näkemyseroihin. [7]

KUVA 1

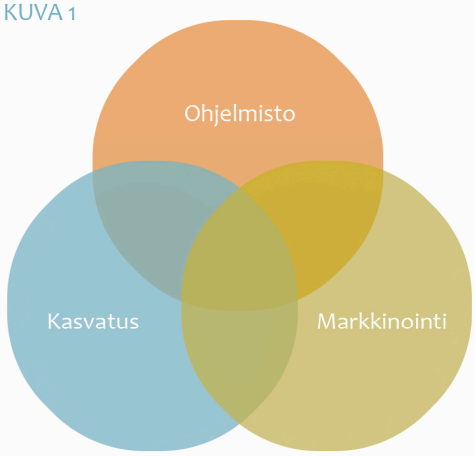

KUVA 2

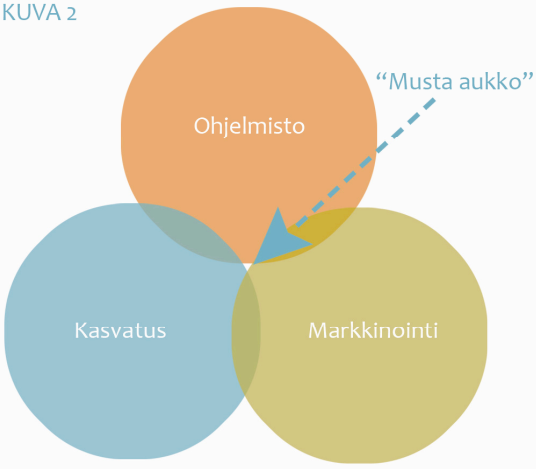

[6] Rogers 1998, 2
[7] Hayes & Slater 2002, 5

Aivan kuten yleisötyöntekijöitä ja heidän motiivejaan voi olla useita, myös yleisötyön kohderyhmiä voi olla useita.

> *"Audiences are an important element of the artistic experience. They are the customers for the arts form and the raison d'être of the arts organization. But audiences are not homogenous. They comprise subgroups of individuals who display similar characteristics, behaviours, motivations and attitudes."* [8]

Näin Hill et al. (1995) kuvaavat yleisöä ja sen suhdetta taideorganisaatioihin. Yleisö on siis taiteelle sekä asiakas että syy olemassaoloon. Kuitenkaan ei voida puhua vain yhdestä yleisöstä, vaan lukuisista yleisöryhmistä, joilla kaikilla on omat ominaispiirteensä. Erilaisia muuttujia näille ryhmille ovat Hillin et al. mukaan esimerkiksi henkilökohtaiset tekijät (ikä, sukupuoli, koulutus, jne.), sosiaaliset tekijät (perhe, ystävät, kulttuuritausta, jne.) sekä psykologiset tekijät (asenteet, mielipiteet, motivaatio).

Hill et al. päätyvät jakamaan yleisön neljään kategoriaan käyttäytymisen mukaan: *osallistujat* (*attenders*), *aikojat* (*intenders*), *välinpitämättömät* (*the indifferent*) ja *vastustajat* (*the hostile*). Näiden kategorioiden mittana on katsojan asenne taidelajia kohtaan. Siinä missä *osallistujat* ovat jo aktivoituneita taiteen kuluttajia, *aikojat* ovat passiivisia, mutta positiivisesti lajista ajattelevia. *Välinpitämättömät* ovat niitä, joilla ei ole mielipidettä ks. taidelajista eikä liioin kiinnostusta osallistua. *Vastustajat* taas omaavat negatiivisen asenteen taiteita kohtaan, eivätkä halua osallistua lainkaan. [9]

Hayes ja Slater jatkavat yleisön segmentointia edellisen jaon pohjalta niin, että he täsmentävät katsojien osallistumiskäyttäytymistä tarkastelemalla osallistumisen uskollisuutta. Näin he päätyvät kuuden katsojatyypin

[8] Hill et al. 1995, 50
[9] mt., 41-42

listaan: *omat osallistujat* (*existing audience*), *muiden osallistujat* (*attenders elsewhere*), *vaihtajat* (*switchers*), *aikojat* (*intenders*), *välinpitämättömät* (*the indifferent*) ja *vastustajat* (*the hostile*). Tässä jaossa uutta edelliseen on jo olemassa olevien osallistujien ryhmittely omiin osallistujiin, muiden osallistujiin sekä vaihtajiin, jotka nimensä mukaisesti vaihtelevat taideorganisaatioiden välillä. [10]

Jaon pohjalta Hayes ja Slater laativat ehdotelman kokonaisvaltaisen yleisötyön perustasta. Heidän mukaansa on olemassa kahdenlaista yleisötyötä: lähetystyötä (*missionary audience development*) ja valtavirtatyötä (*mainstream audience development*). Lähetystyö kohdistuu ensisijaisesti niihin ihmisryhmiin, jotka eivät osallistu taiteisiin eli *aikojiin*, *välinpitämättömiin* ja *vastustajiin*. Valtavirtatyössä taas kiinnitetään huomio jo olemassa oleviin osallistujiin eli *omiin* ja *muiden osallistujiin* sekä *vaihtajiin*. Hayesin ja Slaterin mukaan yleisötyötä tehtäessä tullaan helposti painottaneeksi vain toista tapaa. Yleensä kyseessä on uusien yleisöjen kerääminen niin, että jo olemassa oleva yleisö unohdetaan. Hyvin suunniteltu taideorganisaation yleisötyö kuitenkin huomioi tasapuolisesti molemmat: ”Yleisötyön harjoittajien tehtävä on hankkia uusia yleisöjä ja samaan aikaan säilyttää ja kehittää olemassa olevan yleisön uskollisuutta.” [11]

Ketkä sitten osallistuvat? Mitkä asiat vaikuttavat siihen, että henkilö saapuu taidetapahtumaan? Arts Council Englandin teettämän tutkimuksen mukaan kaksi merkittävintä tekijää taidetapahtumien osallistumiseen ovat koulutus ja sosiaalinen status. [12] Aineiston analysoineet Bunting et al. toteavat, että mitä korkeammin koulutettu henkilö on, sitä todennäköisemmin hän osallistuu taiteisiin. Syytä tähän ei voitu tutkimuksessa osoittaa, mutta voidaan olettaa että koulutus lisää kykyä

[10] Hayes & Slater 2002, 7
[11] mt., 11, oma suom.
[12] Bunting et al. 2008

ymmärtää ja tulkita taidekokemusta ja näin ollen lisää motivaatiota osallistua. Toinen tekijä, sosiaalinen status, taas liittyy henkilön käsitykseen omasta identiteetistään. Tärkeää osallistumisen kannalta on siis se, että henkilö kokee sen kuuluvan osaksi itseään ja elämäntyyliään. Sosiaalisella statuksella ei siis tässä yhteydessä tarkoiteta ihmisen taloudellista hyvinvointia tai yhteiskuntaluokkaa. On myös huomautettava, että tutkimuksen mukaan henkilön tuloilla ja yhteiskuntaluokalla ei ollut merkittävää vaikutusta osallistumiseen. [13]

Derrick Chongin (2000) mukaan taideorganisaatioilla on kolme velvoitetta, joihin keskittyä: taiteen laatu ja tinkimättömyys; saavutettavuus ja yleisötyö; sekä kustannustehokkuus. [14] Chongille yleisötyö on siis yhtä kuin taiteen saavutettavuuden lisäämistä. Tähän hän näkee erityisesti kaksi keinoa, jotka ovat taideinstituutioiden demokratisointi ja taidekäsitteen laajentaminen. Demokratisoinnilla hän viittaa perinteisen taiteiden ”elitismileiman” poistamiseen. Muutenkin Chong näkee taiteiden saavutettavuuden suurimmaksi ongelmaksi, ei niinkään korkeat lipunhinnat, vaan tunnetason esteet: yleisö saattaa kokea olonsa uhatuksi ja ei-tervetulleeksi saapuessaan taidetapahtumaan. [15]

Myös Arts Council Englandin tutkimus osoittaa, että tärkeintä katsojalle on kokea olonsa turvalliseksi. Se, että katsoja ei koe oloaan tervetulleeksi, liittyy osakseen siihen, ettei hän koe kuuluvansa kyseiseen tilanteeseen. Toisin sanoen, katsoja ei koe kuuluvansa muiden katsojien joukkoon tai että taidetapahtumaan osallistuminen ei ylipäätään kuulu hänen identiteettiinsä. Kyse on siis siitä, millaiseksi katsoja kokee sosiaalisen statuksensa. Epämukavuuden tunteminen voi liittyä siihen, että tilanne on katsojalle vieras, eikä hän esimerkiksi tiedä mitä teatterin lämpiössä tehdään ja miten sieltä siirrytään katsomoon.

[13] mt., 63-64
[14] Chong 2000, 14
[15] mt., 95

Tässä välissä on huomautettava, että yllä esitelty tutkimus on tehty Isossa-Britanniassa ja on näin ollen sidoksissa brittiläiseen yleisökulttuuriin. Tätä kartoitusta varten tehty sähköpostikysely ja haastattelut kuitenkin osoittavat, että vastaavia osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä on löydettävissä myös suomalaiselta teatterikentältä.

Edellä esitettyjen tutkimusten mukaan voidaan tiivistää, että yleisötyön tavoitteena on taiteiden ja taideorganisaatioiden saavutettavuuden lisääminen laajentamalla ja rikastuttamalla yleisöpohjaa. Yleisötyön seurauksena voidaan saavuttaa sosiaalista, taiteellista ja taloudellista hyötyä. Saavutettavuutta voidaan lisätä demokratisoimalla taideorganisaatioita ja lisäämällä taiteen lukutaidon avaimia niin, että sekä ne, jotka eivät ole aiemmin osallistuneet, että jo olemassa olevat katsojat voivat kokea osallistumisen helpoksi ja turvalliseksi yhä uudelleen ja uudelleen.

Tässä kartoituksessa puhutaan yleisötyön rinnalla myös soveltavasta teatterista. Marja Louhija kirjoittaa soveltavasta teatterista viitaten samalla nykyiseen Metropolia AMK:n teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutukseen seuraavasti:

> *”Teatteri nähdään silloin paitsi taiteen tekemisenä myös muita elämänalueita hyödyntävänä. [--] Koulutusohjelman opetussuunnitelmassa sen perheeseen kuuluu draamallisia työkaluja, joita voidaan käyttää niin opetuksessa, yhteisöissä ja organisaatioissa kuin hoidollisissa tai sosiaalisissakin yhteyksissä.”* [16]

Soveltavalla teatterilla käsitetään tässä kartoituksessa sellainen teatterillinen toiminta, joka tähtää muuhun kuin teatteriesityksen valmistamiseen.

[16] Ventola & Renlund 2005, 7

2.2 Aikaisemmat selvitykset Suomessa

2.2.1 Teatterikuraattorikysely

Suomen Teatterit ry toteutti syksyllä 2008 sähköpostitse Teatterikuraattorikyselyn yhdistyksen 43 jäsenteatterille ja siihen vastasi yhteensä 20 teatteria. Kyselyyn tehtiin kaksi kysymyspatteristoa: toinen niille teattereille, joiden palkkalistoilla oli teatterikuraattori tai vastaava yleisötyöntekijä, toinen niille teattereille, joilta ei sellaista löytynyt.

Kyselyllä pyrittiin selvittämään onko teattereiden palkkalistoilla teatterikuraattoreita ja mitä heidän työnkuvaansa kuuluu. Lisäksi kysyttiin millaista hyötyä teatterikuraattorista organisaatiolle on ollut tai voisi olla sekä miten teatterikuraattorin palkkaaminen voidaan mahdollistaa ja millaisia esteitä sille on.

> *Vastanneista teattereista viidellä oli tällä hetkellä palkkalistalla teatterikuraattori tai yleisötyöntekijä ja kolmessa teatterissa kuraattorin tehtäviä hoiti henkilö tai ryhmä jollain muulla nimikkeellä. Teatterikuraattorin tehtäviä teetettiin siis yhteensä 40 % vastanneista teattereista.*
>
> *Teatterikuraattorin palkkaamista olivat harkinneet yhteensä kahdeksan teatteria. Näin yhteensä 16 teatterissa eli 80 % vastaajateattereista joko oli teatterikuraattori palkkalistoilla tai sen palkkaamista oli harkittu. Vain neljä teatteria eli 20 % vastasi, ettei ole harkinnut teatterikuraattorin palkkaamista.* [17]

Kyselyn mukaan teatterikuraattoreiden työnkuvaan teattereissa kuului laaja skaala yleisötyöhön kuuluvia tehtäviä aina suunnittelusta toteuttamiseen ja kehittämisestä tuottamiseen. Lisäksi työtehtäviin

[17] Suomen Teatterit ry 2008

listattiin mm. yhteydenpito yhteistyökumppaneihin, taide- ja teatterikasvatus, teatterin sisäinen koulutus sekä ohjaajan, näyttelijän ja tuottajan työt.

Teatterikuraattoritoiminnasta saataviin etuihin listattiin muun muassa linkkinä toimiminen yleisön ja teatterin välillä, mahdollisuus tehdä teatteritaidetta tutuksi, kasvaneet katsojamäärät, osallistavan teatterin asiantuntemus ja koulutus ja yleisöpohjan laajentaminen. Listasta on siis löydettävissä niin taiteellisia, sosiaalisia kuin taloudellisiakin tavoitteita. Ne vastaajat, joiden palkkalistoilla ei ollut teatterikuraattoria, arvelivat kuraattorin palkkaamisesta olevan vastaavaa hyötyä kuin mitä sellaisen omaavat kertoivat kokeneensa.

Pääasiassa teatterikuraattoritoiminta rahoitettiin teatterin normaaleista toimintarahoista (neljä teatteria). Lisäksi yksi teatteri rahoitti toiminnan alueteatterituella, yksi yksityisellä tuella ja kaksi teatteria toimintaa varten saadulla apurahalla. Teatterikuraattoria harkinneet teatterit mainitsivat esteeksi rahanpuutteen, työtilojen puutteen sekä ryhmän pienuuden.

2.2.2 Yleisötyö suomalaisissa tanssiryhmissä

Tanssin Tiedotuskeskus laati yleisötyökyselyn tanssiryhmille vuonna 2004. Vastauksia tuli yhteensä 14 ryhmältä. Kyselyllä pyrittiin selvittämään missä tanssiryhmissä yleisötyötä harjoitettiin ja missä mittakaavassa. Lisäksi vastauksia haettiin siihen millaisia muotoja yleisötyö ryhmissä saa, millaisia tavoitteita sillä on ja millaisia edellytyksiä yleisötyön onnistumiseen on.

Kyselyn vastausten mukaan seitsemässä ryhmässä yleisötyötä harjoitettiin säännöllisesti ja viidessä satunnaisesti. Yleisötyötoiminnasta

ryhmissä vastasivat koreografit, tuottajat ja tanssijat. Muita toiminnasta vastanneita olivat muun muassa taiteellinen johtaja, teatterikuraattori, yleisötyöstä vastaava erillinen osasto ja yhteistyötahot. Yleisötyön kohderyhmänä kyselyssä ylivoimaisesti olivat lapset ja nuoret. Muita mainittuja kohderyhmiä olivat eläkeläiset, aikuisryhmät ja tanssinharrastajat.

Yleisötyön tavoitteiksi eniten listattiin saavutettavuutta ja markkinointia sekä kasvatustehtävää. Lisäksi mainintoja saivat vuorovaikutuksen ja kommunikaation lisääminen, tanssin olemassaolon tunnustaminen ja arvostuksen lisääminen, oman toiminnan edistäminen ja taiteilijoiden motivointi sekä fyysisen elämyksen ja kokemuksen tuottaminen. Kuten Teatterikuraattorikyselyssä, on myös tässä nähtävissä se miten niin taiteelliset, sosiaaliset kuin taloudellisetkin motivaatiot toimivat yleisötyön pohjana.

Yleisötyön muotoina kyselyn mukaan tanssiryhmissä käytetään muun muassa erityisryhmille ja suurelle yleisölle suunnattuja työpajoja, yleisökeskusteluja esityksen jälkeen, teosesittelyjä ennen esitystä sekä eri kohderyhmille suunnattuja esityksiä. Yleisötyön onnistumisen edellytykseksi taas listattiin ensisijaisesti sitoutuminen projektiin, ammattitaito, kokemus sekä huolellinen ennakkosuunnittelu ja ryhmän taloudelliset ja ajalliset resurssit.

2.2.3 Yleisötyö tanssin aluekeskuksissa

Sanna Suonsyrjän pro gradu –tutkielma *In the Search of Audience - Ideas and Practises of Audience Development in the Regional Dance Centers in Finland* (2007) perehtyy yleisötyötoimintaan tanssin aluekeskuksissa Suomessa. Hän haastatteli viittä suomalaisten tanssin aluekeskusten

työntekijää siitä miten he yleisötyön ymmärsivät. Lisäksi hän mainitsee pyrkineensä selvittämään millaisia muotoja yleisötyöllä aluekeskuksissa on, millaisia asenteita sitä kohtaan on ja onko yleisötyötoiminta hyödyttänyt organisaatioita. Suomessa toimii viisi tanssin aluekeskusta: Zodiak – Uuden tanssin keskus/Tanssin aluekeskus Helsinki, Läntinen tanssin aluekeskus, Sisä-Suomen tanssin aluekeskus, Itäinen tanssin aluekeskus ja Pohjoinen tanssin aluekeskus.

Suonsyrjän mukaan tanssin aluekeskuksissa on paljon erillistä toimintaa, jota voidaan pitää yleisötyönä, mutta yhtenäistä linjaa ei löydy. Hänen mukaansa toiminnassa oli havaittavissa puutteita suunnittelussa ja arvioinnissa. Toinen Suonsyrjän havainto on resurssipula. Yleisötyön tärkeys ymmärretään kyllä, mutta henkilökuntaa ei ole tarpeeksi toiminnan kehittämiseksi ja vakiinnuttamiseksi. Kolmas tärkeä havainto tutkimuksessa on, että se yleisötyö jota jo tehdään, ei näy tarpeeksi kohderyhmille. Suonsyrjän mukaan tutkimuksen aikaan vain kahdella viidestä aluekeskuksesta oli maininta yleisötyöstä www-sivuillaan. [18]

Löytämiensä puutteiden korjaamiseksi Suonsyrjä ehdottaa selkeän strategian tekemistä sekä yleisötyöhön keskittymistä ja sen sopeuttamista organisaation muuhun toimintaan. Hän kuitenkin muistuttaa, että tutkimuksen aikaan tanssin aluekeskukset olivat vasta hiljattain perustettu, joten toiminta ei ollut vielä täysin vakiintunutta. Haastattelujen perusteella keskuksilla kuitenkin oli halua ja kiinnostusta lisätä toimintaa. [19]

Mainittakoon, että kaksi vuotta Suonsyrjän tutkimuksen jälkeen tilanne on muuttunut. Esimerkiksi kaikkien viiden aluekeskuksen www-sivuilta on

[18] Suonsyrjä 2007, 71-73
[19] mt., 73-74

tällä hetkellä löydettävissä maininta yleisötyöstä tai siihen liittyvistä hankkeista. [20]

[20] http://www.tanssinaluekeskukset.fi/ (Luettu: 15.7.2009)

3 VALTAKUNNALLINEN SÄHKÖPOSTIKYSELY

Valtakunnallinen sähköpostikysely toteutettiin touko- ja elokuussa vuonna 2009. Kysely lähetettiin kaikille valtionosuuslainsäädännön piirissä vuonna 2009 oleville teattereille (58 kpl) sekä rahoituslain ulkopuolisille valtion toiminta-avustusta vuonna 2009 saaville teattereille (29 kpl). Elokuun kierroksella kysely lähetettiin niille teattereille, jotka eivät vielä toukokuussa vastanneet. Vastausaikaa annettiin kummallakin kierroksella viisi arkipäivää, jonka jälkeen lähetettiin vielä muistutusviesti niille teattereille, joilta ei saatu vastausta lisäten vastausaikaa vielä toiset viisi arkipäivää.

Vastauksia saatiin yhteensä 55 teatterilta eli 87 teatterista yhteensä 63 % vastasi kyselyyn. Vastanneista teattereista valtionosuusteattereita oli 41 kpl ja harkinnanvaraisia tukea saavia 14 kpl. Kaikista kyselyn saaneista 58 valtionosuusteatterista kyselyyn vastasi siis yhteensä 71 % ja 29 harkinnanvaraista tukea saavista 48 %.

Ennen kyselyn toteuttamista tehtiin kaksi pohjustavaa haastattelua, joiden tarkoitus oli antaa pohjatietoa kahden suomalaisen ammattiteatterin tämänhetkisestä yleisötyön tilasta sekä antaa suuntaa sähköpostikyselylle. Haastateltaviksi valittiin yleisötyövastaava Mirja Neuvonen Helsingin Kaupunginteatterista ja teatterisihteeri Marja Laitala Teatteri Telakalta.

3.1 Pohjustavat haastattelut

Pohjustavissa haastatteluissa esitettiin seuraavat kysymykset:

1. Mitä yleisötyö mielestänne tarkoittaa?
2. Tehdäänkö teidän teatterissanne yleisötyötä?
3. Millaista yleisötyötä teillä tehdään?
4. Mikä mielestänne on yleisötyön rooli teattereissa?
5. Millaista yleisötyötä uskotte teatterinne tekevän jatkossa?
6. Olisiko teatterinne valmis tilaamaan yleisötyöpalveluita esim. yksityiseltä sektorilta?
7. Miten rahoitatte teatterinne yleisötyön?
8. Mitkä ovat suurimmat esteet sille, ettei yleisötyötä tehdä suomalaisissa ammattiteattereissa?

Kysymykset olivat esimerkkejä siitä mitä sähköpostikyselyssä voitaisiin kysyä. Haastatteluilla pyrittiin testaamaan niiden toimivuutta ja löytämään kehittelyideoita. Tämän lisäksi tarkoitus oli kerätä tietoa tämänhetkisistä yleisötyön käytänteistä ja suhtautumisesta yleisötyöhön. Haastatteluja ei käydä tässä kokonaan läpi kysymys kysymykseltä, vaan niistä esitellään vain päähuomiot. Osa materiaalista on siirretty käsiteltäväksi vasta seuraavassa luvussa muiden tehtyjen haastattelujen ohella.

Ensimmäinen huomio haastatteluista oli se, että erilaisista lähtökohdista huolimatta molemmilla haastateltavilla oli tietynlainen käsitys siitä, mitä yleisötyö on tai voisi olla. Mirja Neuvosen mukaan se on esitysten ohella yksi tapa palvella yleisöä. Sen tarkoitus on teatterin ja esityksen maailmaan tutustuttaminen sekä yleisön osallistaminen. Marja Laitala taas kertoi sen olevan esityksiin liittyvää vuorovaikutteista toimintaa yleisön kanssa. Yleisötyö Helsingin Kaupunginteatterissa on Neuvosen mukaan laajaa ja monipuolista, kun taas Teatteri Telakalla sitä ei Laitalan mukaan

harjoiteta lainkaan. Tästä huolimatta kummankin näkemykset olivat hyvin pitkälti samanlaiset: vastauksista oli löydettävissä yleisötyön tavoitteet uuden yleisön saamiseksi teatteriin ja jo olemassa olevan yleisön palveleminen. Toisin sanoen sekä lähetystyötyyppinen että valtavirtatyyppinen yleisötyö olivat vastauksissa läsnä.

Toinen huomio oli se, että yleisötyön rooli suomalaisissa teattereissa on kummankin haastateltavan mielestä uusi ja tärkeä. Laitala kertoi, että on tärkeää kasvattaa uutta teatterisukupolvea nuorista ja avata teatterin maailmaa uusille ihmisille. Lisäksi hän huomautti, että yleisötyö on Suomessa vielä uusi asia ja että hänellä ei ole siitä paljon tietoa. Myös Neuvonen mainitsi yleisötyön vasta hakevan muotoaan Suomessa. Hänen mukaansa taidemuseoissa ja oopperassa toiminta on ollut olemassa jo pidempään, mutta niistä on vaikea hakea mallia, sillä teattereiden yleisötyö on luonteeltaan erilaista.

Kysyttäessä sitä, olisivatko teatterit valmiita tilaamaan yleisötyöpalveluita yksityiseltä sektorilta, oli kummankin haastateltavan vastaus myöntävä.

> *”Mikä ettei. Kyllä mun mielestä, koska mun mielest sillon se katse pitää kääntää siihen suuntaan missä sitä tietoa ja taitoa on. Niin en nää mitään estettä sille, et miks ei.” (Laitala 2009)*

Myös Neuvonen suhtautui asiaan myönteisesti: hän kertoi aloittaneensa itsekin yleisötyön tekemisen freelance-pohjalta. Tällä hetkellä Helsingin Kaupunginteatteri on kuitenkin hänen mukaansa suunnannut yleisötyön rahalliset resurssit omaan työntekijään. Käytännössä hänen mukaansa teatterin ulkopuolisia tekijöitä palkataan, jos siihen on varaa.

Neuvonen kertoi Helsingin Kaupunginteatterin rahoittavan yleisötyön pääasiassa teatterin omista toimintamenoista. Kuitenkin avustuksia yleisötyöprojekteihin on haettu mm. kaupungilta. Lisäksi Neuvonen kertoi teatterin tehneen yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa sponsorituen

merkeissä. Laitalan mukaan Teatteri Telakalla ei ole varaa rahoittaa yleisötyötä nykyisistä resursseista eikä hänellä ollut näkemystä siitä mistä varoja voitaisiin saada.

Suurimmiksi esteiksi sille, ettei yleisötyötä tehdä suomalaisissa ammattiteattereissa, sekä Laitala että Neuvonen mainitsivat tiedon ja kokemuksen puutteen. Neuvosen mukaan kyse on myös tahdon ja rahan puutteesta. Haastattelujen perusteella voidaan olettaa, että erityisesti tiedonpuute on merkittävä este yleisötyön laajemmalle harjoittamiselle. Vaikka kummankin haastateltavan suhtautuminen yleisötyöhön oli avoin ja positiivinen, tietämys käytännön toteuttamisesta – esimerkiksi resurssien hankinnasta – erosi haastateltavilla suuresti ja näin ollen saattaa vaikuttaa siihen missä mittakaavassa yleisötyötä teatterissa harjoitetaan.

3.2 Sähköpostikysely

Sähköpostikyselyyn laadittiin yhteensä kuusi kysymystä. Neljään kysymykseen annettiin valmiit vastausvaihtoehdot ja kaksi jätettiin avoimiksi. Saatavien vastausten lisäämiseksi kyselyn saatekirjeessä tarjottiin teattereille mahdollisuutta täyttää vain ne kysymykset, joihin oli annettu valmiit vastausvaihtoehdot. Tällaisia vastauksia tuli kuitenkin vähän.

Pohjustavissa haastatteluissa käytetyistä mallikysymyksistä päätettiin sähköpostikyselyn tiivistämisen vuoksi jättää pois tiedustelut yleisötyöpalvelujen tilaamisesta ja rahoittamisesta. Näihin päätettiin palata uudelleen vasta myöhemmin kyselyn pohjalta tehtävissä laajemmissa henkilöhaastatteluissa. Kysymykset vaihtoehtoineen olivat kyselyssä seuraavat:

1) Mitä yleisötyö teille tarkoittaa?

2) Tehdäänkö teatterissanne yleisötyötä?

4 Erittäin paljon

3 Paljon

2 Vähän

1 Ei lainkaan

3) Millaisia muotoja yleisötyö teatterissanne saa?

4) Mikä on mielestänne yleisötyön rooli teatterissa tällä hetkellä?

4 Erittäin tärkeä

3 Tärkeä

2 Ei kovin tärkeä

1 Ei lainkaan tärkeä

Omaa pohdintaa:

5) Olisiko teatterinne kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan?

4 Erittäin paljon

3 Paljon

2 Vähän

1 Ei lainkaan

Omaa pohdintaa:

6) Mitkä ovat mielestänne suurimmat esteet sille, ettei teatterissanne tehdä yleisötyötä laajemmin?

a. Taloudelliset resurssit

b. Henkilöstöresurssit

c. Ajalliset resurssit

d. Tiedonpuute

e. Osaaminen / ammattitaito

f. Joku muu, mikä?

Omaa pohdintaa:

Kyselyn tulokset käydään tässä raportissa läpi kysymyskohtaisesti. Joidenkin kysymysten vastausvaihtoehtojen yhteydessä tarjottiin vastaajille mahdollisuus omaan pohdintaan. Joitain näistä pohdinnoista tullaan käyttämään tulosten raportoinnissa. Sitaatteja on muokattu luettavampaan muotoon korjaamalla mahdollisia kirjoitusvirheitä sekä lisäämällä pisteitä, pilkkuja ja isoja alkukirjaimia. Sitaatit on pyritty pitämään anonyymeina, joten mahdollisia viittauksia vastanneeseen teatteriin on poistettu käyttämällä hakasulkeita esimerkiksi seuraavasti: [sana]. Lisäksi joistain kommenteista on käytetty vain osa. Tällöin poistettu kohta on merkitty seuraavasti: [--]. Poistot eivät ole muuttaneet viestien sisältöä.

1) Mitä yleisötyö teille tarkoittaa?

Ensimmäisessä kysymyksessä teattereille annettiin mahdollisuus antaa oma määritelmänsä yleisötyölle. Vastauksia saatiin paljon ja ne olivat kaikki yksilöllisiä. Toisten teattereiden vastaukset olivat hyvin laajoja ja yksityiskohtaisia kun taas toisten vastaukset olivat tiiviitä ja yleisiä. Raportissa ei eritellä kaikkien teattereiden vastauksia eikä arvioida niiden sisältöä. Yhtä täsmällistä vastausta sille mitä yleisötyö on, ei tässä kartoituksessa anneta, mutta joitain suuntaviivoja pyritään kyselyn tulosten pohjalta löytämään. Tämä johtuu erityisesti siitä, että yleisötyö voi ilmetä eri organisaatioissa eri tavalla. Maitlandia mukaillen yleisötyö voi olla yhden tai useamman toimijan muodostama kokonaisuus, jossa

toimijoiden omat lähtökohdat muokkaavat sitä mihin yleisötyöllä organisaatiossa pyritään. [21] Lisäksi, mikäli vastausten sisältöä haluttaisiin arvioida, olisi ne käytävä läpi teatterikohtaisesti niin, että kunkin organisaation yksilölliset piirteet erilaisine toimintaympäristöineen otettaisiin huomioon.

Kysely tuotti laajan skaalan erilaisia määritelmiä yleisötyölle. Muun muassa seuraavia asioita mainittiin: yleisökasvatustyö, esitykseen sitouttava työ, yleisön lisääminen, uusien yleisöjen kerääminen, teatterin tutuksi tekeminen, esitysten oheen järjestetty ohjelma, yleisön palvelu, esityksen katsomiseen liittyvien työvälineiden tarjoaminen, vuoropuhelu tai vuorovaikutus yleisön kanssa, teatterin tuominen lähelle katsojaa, teatterin yhteiskunnallista vaikuttavuutta tukeva toiminta, yhteys teatterin ja yleisön välillä, ihmisten kohtaaminen ja kuunteleminen, markkinakanavien avaaminen, näkyvyyden lisääminen, kynnyksen madaltaminen ja osallistava teatteri.

Vaikka määritelmät olivat muodollisesti erilaisia, löytyi niistä kuitenkin paljon samaa. Yhteistä suurelle osalle vastauksia oli, että yleisötyön koettiin olevan kontaktin pitämistä yleisöön. Tämä ilmeni muun muassa siinä, että useissa vastauksissa mainittiin jossain muodossa vuorovaikutus ja/tai dialogi yleisön kanssa. Toinen useissa vastauksissa toistunut huomio oli yleisötyö esitysten ohessa tapahtuvana toimintana, jolla pyritään ylläpitämään esityksien kautta saatavaa kontaktia yleisöön.

Suurin osa vastauksista mainitsi ainakin jossain muodossa yleisötyön pyrkivän uuden yleisön tavoittamiseen ja/tai katsojakokemuksen tukemiseen. Niin Airaksisen, Rogersin kuin Kawashimankin huomiot yleisötyöstä saivat siis kyselyn perusteella paljon tukea taakseen. [22]

[21] Kts. s. 7
[22] Kts. s. 6

Hayesin & Slaterin peräänkuuluttama kokonaisvaltainen yleisötyö, [23] jossa sekä hankitaan uutta että vaalitaan jo olemassa olevaa yleisöä, vaikuttaa myös olevan monen teatterin intressi. Voidaan todeta, että enemmistö vastannaista teattereista käsitti yleisötyön olevan jotain, jonka pyrkimys on laajentaa ja vakiinnuttaa yleisöpohjaa ja/tai tukea katsojakokemusta.

> *”Vuoropuhelua yleisön kanssa, dialogia, joka voi perustua esim. katsojan kokemukseen teatteriesityksestä.”*
>
> *”Kaikki se yleisön kanssa tehtävä työ, jota tehdään perinteisen esitystoiminnan ohella. Yleisötyöllä voi olla eri tavoitteita, esim. madaltaa kynnystä tulla teatteriin, johdattaa katsojat esityksen maailmaan mahdollistaen uusien näkökulmien ja henkilökohtaisen, kenties syvemmän katsomiskokemuksen, syntymisen jne. [--]”*
>
> *”Kontaktia yleisön kanssa, konkreettista vuorovaikutusta, yöllisiä keskusteluja esitysten jälkeen, tutustumiskierroksia taloon ja työpisteisiin, asiakastilaisuuksia eri teemoilla, palautteen pyytämistä ja saamista esityksistä ja oheispalveluista, työpajoja, esiintymisiä turuilla ja toreilla.”*
>
> *”Kaikki se vuorovaikutus mikä tapahtuu teatteriyleisön ja teatterin välillä, esim, työpajat, teatterikierrokset, erilaiset asiakastilaisuudet, avoimet harjoitukset yms.”*
>
> *”Yleisön kanssa kommunikointia; tanssin, teosten ja niiden tekijöiden taustojen avaamista yleisölle.”*
>
> *”Luoda lähempi kontakti eri yleisöryhmiin ja syventää teatterin ja yleisön vuorovaikutusta ja dialogia.”*
>
> *”Dialogia yleisön tai kohderyhmän kanssa: ennen esitystä, itse esityksessä tai esityksen jälkityöstössä. Laajasti ajatellen koko soveltavan teatterin kenttä limittyy yleisötyön kanssa yleisölle suunnattua toimintaa jonka*

[23] Kts. s. 8

tarkoitus on madaltaa kynnystä tulla teatteriin, tehdä esitystä ja prosessia tutummaksi ja helpommin lähestyttäväksi."

"Kontaktia ja kommunikointia sekä monipuolista vuorovaikutusta yleisön kanssa."

2) Tehdäänkö teatterissanne yleisötyötä?

Kysymys piti sisällään vastausvaihtoehdot "4 erittäin paljon", "3 paljon", "2 vähän" ja "1 ei lainkaan". Vastausten jakauma oli seuraavanlainen:

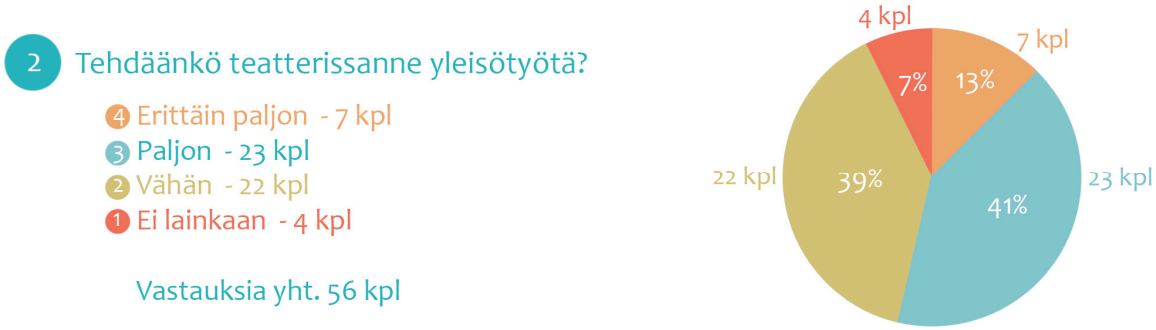

Kuten kaaviosta voidaan nähdä, on vastanneiden teattereiden pääpaino vaihtoehdoissa *paljon* ja *vähän*. Kuten jo johdannossakin huomautettiin, vastausten kokonaismäärä on tässä 56 kpl, sillä yksi teatteri antoi kysymykseen kaksi vastausta. Nämä vastaukset olivat *paljon* ja *vähän*.

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että lähes kaikki vastanneet teatterit tekevät yleisötyötä ainakin jossain määrin. Lopullisen päätelmän tekeminen on kuitenkin vaikeaa, sillä sekä kartoitusta varten tehdyt henkilöhaastattelut että sitä edeltävät selvitykset osoittivat vastausvaihtoehtojen olevan hyvin tulkinnanvaraisia: niitä on saatettu vähätellä tai liioitella. Tämä huomattiin esimerkiksi siinä, että sellaiset teatterit, joilla Teatterikuraattorikyselyn mukaan oli syksyllä 2008

palkkalistoillaan oma teatterikuraattori tai vastaava yleisötyöntekijä, antoivat vastauksia vaihtelevasti välillä *erittäin paljon*, *paljon* ja *vähän*. Näin ollen kyselyn pohjalta voidaan lähinnä todeta, että lähes kaikki vastanneet teatterit kertoivat itse tekevänsä tai joskus tehneensä yleisötyötä.

Sen lisäksi, että enemmistö teattereista kertoi tekevänsä tai joskus tehneensä yleisötyötä, merkillepantavaa on, että kaikki 41 vastannutta valtionosuusteatteria kertoivat tekevänsä yleisötyötä ainakin jossain määrin eli joko *erittäin paljon* (6 kpl), *paljon* (21 kpl) tai *vähän* (15 kpl). Yksikään valtionosuusteatteri ei siis vastannut ettei tekisi lainkaan yleisötyötä. Sen sijaan 14 vastanneesta harkinnanvaraista tukea saavasta teatterista enemmistö painotti tekevänsä *vähän* (7kpl) tai *ei lainkaan* (4 kpl) yleisötyötä. Teattereista vain yksi vastasi tekevänsä *erittäin paljon* ja kaksi *paljon* yleisötyötä.

Yhteenvedoksi todettakoon, että kaiken kaikkiaan yhteensä 30 teatteria vastasi tekevänsä yleisötyötä *erittäin paljon* tai *paljon* ja 25 teatteria *vähän* tai *ei lainkaan*. Teatteri, joka vastasi sekä *paljon* että *vähän*, päätettiin vastauksen muun sisällön perusteella siirtää ryhmään *paljon*.

3) Millaisia muotoja yleisötyö teatterissanne saa?

Kuten ensimmäiseen, myös tähän kysymykseen vastattiin hyvin monipuolisesti. Mainittuja yleisötyön muotoja olivat muun muassa: Esitykseen valmistavat työpajat, teemalliset työpajat, kohderyhmille tuotetut esitykset, ryhmien kanssa tuotetut esitykset, vuorovaikutteiset esitykset, avointen ovien tapahtumat, kiertokäynnit, yleisötyökoulutus ja -seminaarit, taiteen alan kehittämistyö, taiteilijatapaamiset, keskustelutilaisuudet, luennot, avoimet harjoitukset, materiaalipaketit,

vierailut erilaisissa tapahtumissa messut, näyttelyt), yhteistyö kasvatusalan opiskelijoiden kanssa, säännölliset kerhokokoontumiset, yleisö- ja asiakastyytyväisyystutkimukset, yhdyshenkilötoiminta, kummitoiminta, kohderyhmien erikoisliput, esitysten ja teatterin markkinointi, esitykset, käsiohjelmat ja sosiaalinen media (Web 2.0 kanavat, kuten Facebook).

Vastauksia saatiin niin monipuolisesti, että on mahdotonta lähteä arvioimaan niiden sisältöä suhteessa johonkin kuvitteelliseen oikeaan yleisötyön määritelmään. Vastauksia päätettiin kuitenkin tarkastella sen valossa, liittyvätkö mainitut yleisötyön muodot soveltavaan teatteriin. Tämä valinta tehtiin siksi, että teattereiden mainitsemat yleisötyön muodot voidaan suurin piirtein jakaa osallistavaan ja tiedottavaan toimintaan. Osallistavaksi toiminnaksi katsottiin muun muassa esitykseen valmistavat ja teemalliset työpajat sekä ryhmien kanssa tuotetut esitykset. Tiedottavaksi toiminnaksi taas laskettiin esimerkiksi seminaarit, luennot, keskustelutilaisuudet, materiaalipaketit ja kiertokäynnit. Lähes kaikki teatterit mainitsivat vastauksessaan jonkin tiedottavan muodon.

Tarkasteltaessa teattereiden vastauksia yleisötyön muodoista, ja erityisesti suhteessa siihen, kertoivatko teatterit tekevänsä yleisötyötä vai ei, merkillepantavaa oli, että niistä 30 teatterista, jotka kertoivat tekevänsä yleisötyötä joko erittäin paljon tai paljon, yhteensä 25 mainitsi yleisötyönsä pitävän sisällään työpajatoimintaa tai muuta osallistavaa yleisötyötoimintaa. Näistä teattereista 23 oli valtionosuusteattereita ja kaksi harkinnanvaraista tukea saavia teattereita. Niiden teattereiden kohdalla, jotka kertoivat tekevänsä yleisötyötä vähän, soveltavan teatterin osuus toiminnasta jakautui tasaisemmin: 12 teatteria kertoi yleisötyön pitävän sisällään työpajatoimintaa tai vastaavaa ja 10 määritteli yleisötyönsä tiedottavaksi. Näissä valtionosuusteattereiden ja harkinnanvaraista tukea saavien teattereiden osuudet jakautuivat

tasaisemmin: kahdeksan valtionosuusteatteria ja neljä harkinnanvaraista tukea saavaa teatteria kertoi tekevänsä soveltavaa teatteria tai vastaavaa; seitsemän valtionosuusteatteria ja kolme harkinnanvaraista tukea saavaa teatteria taas määritteli toimintansa tiedottamispainotteiseksi.

Yhteenvedoksi voidaan todeta, että lähes kaikki teatterit kertoivat yleisötyönsä olevan tiedottavaa, mutta sen lisäksi enemmistö eli 67 % vastanneista teattereista sisällytti myös soveltavan teatterin toimintaansa.

4) Mikä on mielestänne yleisötyön rooli teatterissa tällä hetkellä?

Kysymys piti sisällään vastausvaihtoehdot ”4 erittäin tärkeä”, ”3 tärkeä”, ”2 ei kovin tärkeä” ja ”1 ei lainkaan tärkeä”. Vastausten jakauma oli seuraavanlainen:

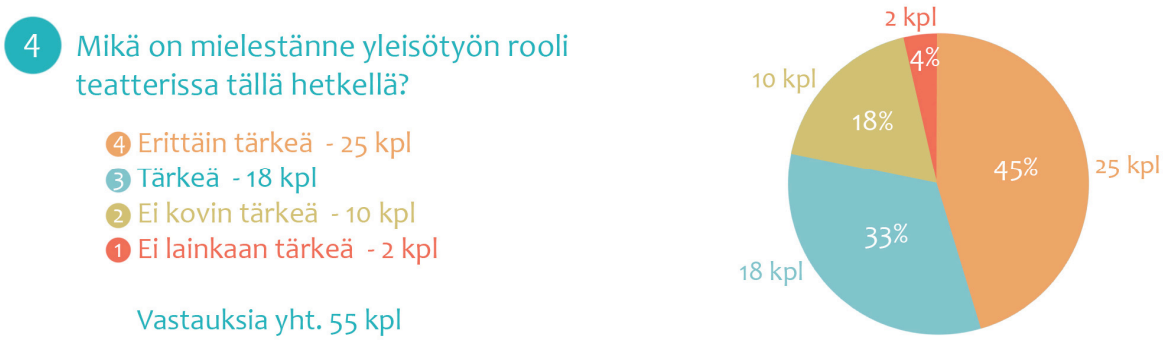

Kuten kaaviosta voidaan nähdä, suurin osa eli 43 teatteria vastasi yleisötyön roolin olevan teattereissa tällä hetkellä *erittäin tärkeä* tai *tärkeä*. Kymmenen teatteria vastasi *ei kovin tärkeä* ja kaksi *ei lainkaan tärkeä*. Vastanneista valtionosuusteattereista 35 eli peräti 85 % ja harkinnanvaraista tukea saavista teattereista 8 eli 57 % vastasi roolin olevan *erittäin tärkeä* tai *tärkeä*. *Ei kovin tärkeäksi* tai *ei lainkaan*

tärkeäksi yleisötyön roolin määritteli yhteensä 6 valtionosuusteatteria ja 6 harkinnanvaraista tukea saavaa teatteria.

Merkillepantavaa vastauksissa oli, että niistä 30 teattereista jotka vastasivat tekevänsä erittäin paljon tai paljon yleisötyötä, 29 vastasi yleisötyön roolin olevan teattereissa tällä hetkellä *erittäin tärkeä* tai *tärkeä*. Vain yksi teatteri vastasi *ei kovin tärkeä*. Niistä 25 teattereista, jotka vastasivat tekevänsä yleisötyötä vähän tai ei lainkaan 14 vastasi yleisötyön roolin olevan *erittäin tärkeä* tai *tärkeä* ja 11 *ei kovin tärkeä* tai *ei lainkaan tärkeä*.

Vastausten jakaumasta voidaan todeta, että 78 % eli selvästi suurin osa vastanneista teattereista oli sitä mieltä, että yleisötyön rooli teattereissa on tällä hetkellä tärkeä. Kysymyksen ohessa ollut pohdintaosio keräsi muun muassa seuraavanlaisia kommentteja.

> *”Yleisötyöstä ja sen mahdollisuuksista ei vielä tiedetä tarpeeksi (ainakaan teattereissa...), työtä sen eteen on tehty ja se on tuottanut hedelmää, toisaalta tekemätöntä työtä vielä on. Mitä enemmän siitä tiedetään kentällä, sitä suurempi kysyntä. Ei ole rahaa yleisötyön tekemiseen; kysyntä olisi tällä hetkellä suurempi, mitä voimme tarjota, mutta hädin tuskin varaa edes yhden ihmisen palkkaamiseen, joka yleisötyötä voisi tehdä. Tarve kentällä olisi useammallekin yleisötyöntekijälle, ja yleisötyö voisi olla monipuolisempaa ja sitä voisi olla enemmän jos olisi tekijöitä (tosin heidän palkkaamiseen puolestaan pitäisi olla ensin varaa).”*

> *”Vielä enemmän pitäisi teattereiden sisällä sitouttaa yleisötyöhän, niin että se koko henkilökunnassa miellettäisiin tärkeäksi ja luonnolliseksi osaksi toimintaa. Ettei esim. työpajojen järjestäminen tunnu kenenkään mielestä turhalta aikaa vievältä hössötykseltä.”*

> *”Varsinkin tällaisena marginaalisen taiteenlajin tarjoajana on jatkuva ongelma siinä, miten saamme uudet ihmiset löytämään tanssiteatterin. Vaikka olemme [kaupungin] ainoa ammattitanssiteatteri ja*

valtakunnallisestikin yksi harvoista alan edustajista, on selvästi vaikea tavoittaa ihmisiä. Tanssitaiteen korkeakulttuurileima pitäisi saada vähemmän pelottavaksi. Yleisötyön laajentaminen voisi olla juuri sellainen keino."

"Minusta yleisötyö on elintärkeää teattereille, muuten toiminta ummehtuu eikä pääse kunnolliseen vuorovaikutukseen yleisön kanssa. Toisekseen yleisötyö on tärkeää myös rahoituksen hankinnan kannalta, joka paikassa painotetaan yleisötyötä osana ohjelmistoja, mikä on tietenkin vain positiivinen asia."

"Yleisötyö on ehdottoman tärkeää tällaisina talouden aikoina. Ihmisille tulee tarjota positiivisia elämyksiä ja kokemus erityisyydestä kehittämällä normaalipalveluiden ulkopuolisia uusia palveluja. Lasten ja koulujen osalta toiminta on tärkeää teatteri-, kulttuuri- ja taidekasvatuksen kannalta."

"Yleisötyön merkitys ja sen ymmärtäminen ja omaksuminen on nopeasti lisääntyvää teatterissa ja samalla sen tarve kasvaa kaikkien työntekijöiden joukossa."

"Yleisötyö on meillä aika heikko, emme ole ehtineet paneutua asiaan, joten toivomme että saamme pian asiantuntevaa apua yleisötyölle, tai sitten vähennetään sitä entuudestaan."

5) Olisiko teatterinne kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan?

Kysymys piti sisällään vastausvaihtoehdot "4 erittäin paljon", "3 paljon", "2 vähän" ja "1 ei lainkaan". Vastausten jakauma oli seuraavanlainen:

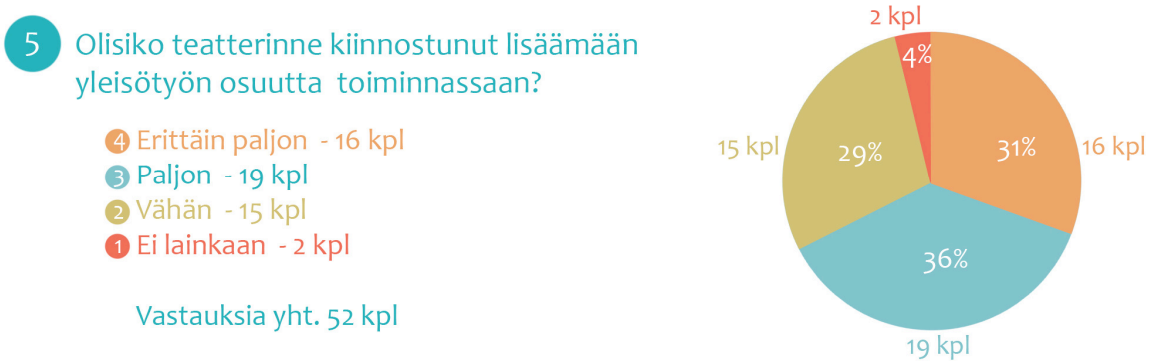

Tässä kysymyksessä teattereiden mielipiteet jakautuivat varsin tasaisesti vaihtoehdoille *erittäin paljon*, *paljon* ja *vähän*. Lisäksi huomattavaa on, että valtionosuusteattereiden ja harkinnanvaraista tukea saavien teattereiden vastaukset jakautuivat eriteltyinäkin suhteessa varsin tasaisesti: *erittäin paljon* yleisötyön lisäämisestä oli kiinnostunut 12 valtionosuusteatteria ja 4 harkinnanvaraista tukea saavaa teatteria; *paljon* lisäämisestä kiinnostuneita oli 17 valtionosuus- ja 2 harkinnanvaraista tukea saavaa teatteria; *vähän* kiinnostusta löytyi 10 valtionosuus- ja 5 harkinnanvaraista tukea saavalta teatterilta. Lisäksi yksi valtionosuusteatteri ja yksi harkinnanvaraista tukea saava teatteri vastasivat *ei lainkaan*. Kolme teatteria ei ottanut kysymykseen kantaa. Voidaan kuitenkin todeta, että enemmistö, 35 teatteria eli 64 %, vastasi olevansa *erittäin paljon* tai *paljon* kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan.

Tarkasteltaessa vastauksia siinä valossa, kuinka paljon teatterit ilmoittivat tekevänsä yleisötyötä, vastaukset jakautuivat vieläkin tasaisemmin: *erittäin paljon* vastasi 8 paljon ja 8 vähän yleisötyötä tekevää teatteria; *paljon* vastasi 10 paljon ja 9 vähän yleisötyötä tekevää teatteria; *vähän* vastasi 8 paljon ja 7 vähän yleisötyötä tekevää teatteria. Lisäksi yksi paljon ja yksi vähän yleisötyötä tekevää teatteria vastasi *ei lainkaan*. Tässäkin voidaan kuitenkin panna merkille, että niistä teattereista, jotka

ilmoittivat tekevänsä yleisötyötä erittäin paljon tai paljon, enemmistö eli 18 teatteria sekä niistä teattereista, jotka ilmoittivat tekevänsä yleisötyötä vähän tai ei ollenkaan, enemmistö eli 17, ilmoitti olevansa *erittäin paljon* tai *paljon* kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan.

Pohdintaosioon lisätyissä huomioissa eniten korostettiin sitä, että resurssien puute estää yleisötyön lisäämisen.

> *”Koko henkilökunnan sitouttaminen työhön haastavaa ja suunnittelu ja toteutus jää usein parin innostuneimman toteutettavaksi. Eli kiinnostusta löytyy kyllä, mutta toteutukseen kaivattaisiin suurempaa panosta henkilökunnalta.”*

> *”Yleisötyö kulkee mukana osana strategioitamme ja toimintasuunnitelmia. Erillistä strategiaa yleisötyölle emme ole tehneet. Aina on vara lisätä tai parantaa tietoista ja selkeästi artikuloitua, proaktiivista yleisötyötä. Parhaiten tämä tapahtuisi rakentamalla yleisötyötä entisen päälle: kyselemällä ja kartoittamalla hyviä ja huonoja kokemuksia vuorovaikutuksessa yleisöjen ja ryhmien vetäjien kanssa.”*

> *”Yleisötyön kasvattamiselle on aina tilausta, mutta käytännön resurssit rajoittavat määrää aikatavalla. Tällä hetkellä painotus on lapsissa ja nuorissa, mutta aikuisiin kohdistuvaa yleisötyötä tulisi ehdottomasti lisätä ja kehittää.”*

> *”Työtä rajoittaa pätevien henkilöiden puute sekä uuden näytelmän prosessissa kaikkien kohdalle tuleva kiire.”*

6) Mitkä ovat mielestänne suurimmat esteet sille, ettei teatterissanne tehdä yleisötyötä laajemmin?

Kysymys piti sisällään vastausvaihtoehdot ”a. Taloudelliset resurssit”, ”b. Henkilöstöresurssit”, ”c. Ajalliset resurssit”, ”d. Tiedonpuute”, ”e.

Osaaminen / ammattitaito” sekä ”f. Joku muu, mikä?”. Teatterit saivat valita useita vaihtoehtoja. Vastausten jakauma oli seuraavanlainen:

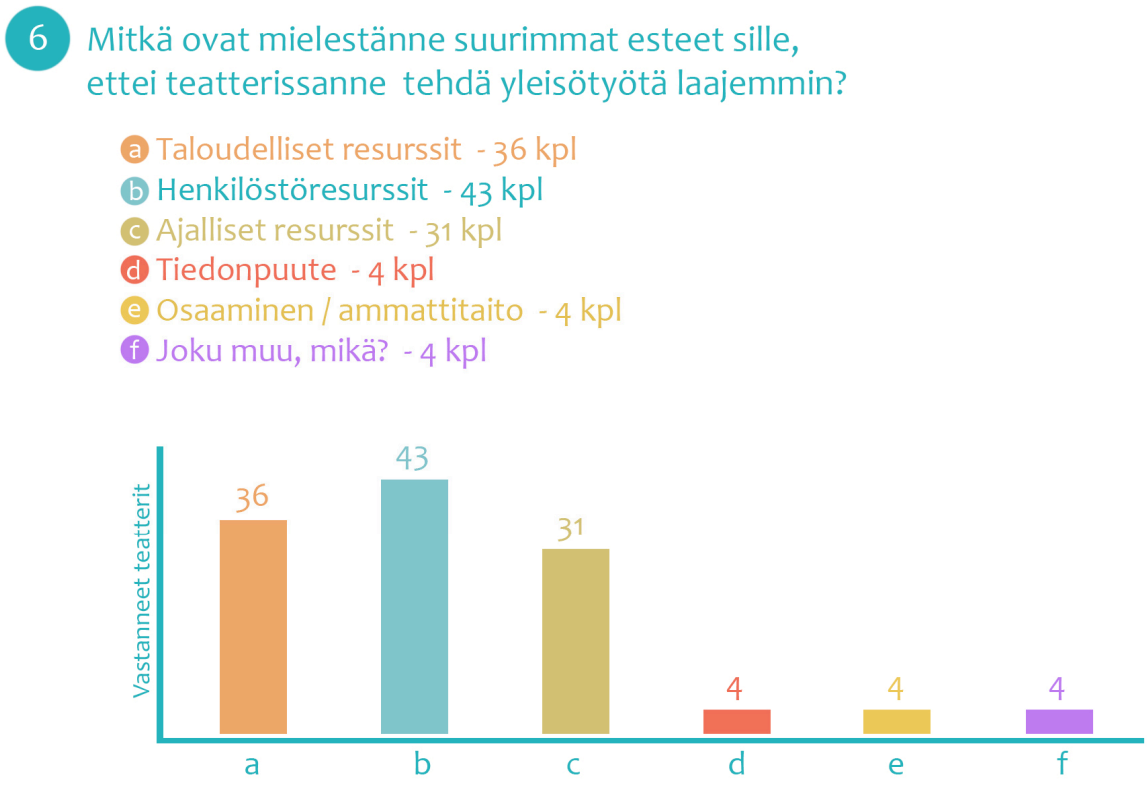

Eniten teatterit vastasivat *henkilöstöresurssien* vaikuttavan yleisötyön laajuuteen. Toiseksi eniten vastattiin *taloudelliset resurssit* ja kolmanneksi eniten *ajalliset resurssit*. T*iedonpuutetta* ja *osaamista / ammattitaitoa* valittiin vain hajanaisesti. Muita ehdotettuja esteitä oli yhteensä kolme ja ne olivat luovuuden puute, arvostuksen puute sekä yleisötyön sijainti tärkeysjärjestyksessä alempana kuin taiteellinen toiminta.

> *”Yleisötyön osalta vain oma luovuus on rajana, sillä resurssien kasvattaminen ei automaattisesti tuo tuloksia. Ainahan olisi hyvä saada suurempi budjetti tai enemmän ihmisiä, mutta minusta pitää kuitenkin muistaa, että [teatterimme] on taidelaitos, jonka ensisijainen tehtävä on*

tuottaa laadukkaita esityksiä ja kehittää teatteria taidemuotona. Teatterikasvatuksella on tärkeä osa siinä."

"Suurin ongelma on taloudelliset resurssit. Yleisötyö on uutta nykytanssissa, joten koulutusta tarvittaisiin myös. Into ja motivaatio tehdä työtä on jo levinnyt laajalti kentälle."

"Itselläni ei välttämättä ole välineitä lähteä asiassa liikkeelle, mutta teatteri-ilmaisun opettajilla ja tuottajilla käsittääkseni on, joten kysehän on vain oikein ihmisen valjastamisesta tehtävään."

"[--] Toimintaan ei olla varattu teatterin budjetissa euroakaan, joten olemme olleet lähes täysin [ulkopuolisen avustuksen] varassa lastenprojektien suhteen. Toivon, että jatkossa pitkäjänteinen työ aikanaan palkittaisiin ja saisimme oman pienen budjetin käyttöömme - kyse olisi kaupungin minimaalisesta panostuksesta kulttuurista hyvinvointia tuottavaan toimintaan."

"Yleisötyön merkitystä ei vielä päättäjä- eli rahoittajatasolla täysin ymmärretä. Tosin yksityiset rahastot ja säätiöt ovat jo alkaneet myöntää apurahoja tällaiseenkin toimintaan. Henkilöstön ja ajan puute ovat myös työtä vaikeuttavia tekijöitä. Yleisötyön tekemisestä tulee saada palkkaa eikä sitä kuulu tehdä omalla vapaa-ajalla, vaan sen tulisi olla kiinteä osa teatterin tai muun kulttuurilaitoksen tuotantosuunnittelua. Yleisötyön tekemistä vaikeuttaa usein myös oma työyhteisö, joka ei tunnista sen tarvetta tai tunnusta sen tekemistä oikeaksi työksi. Toisinaan koetaan, että yleisötyö on välttämätön pakkopulla, joka syö jotain taiteelliselta tekemiseltä."

"[--] Toiveena on, että teatterin yleisötyöhön järjestetään riittävästi työaikaa: aikaa suunnitteluun, yhteydenpitoon, koordinointiin ja toteutuksen organisointiin. Pidämme myös erittäin tärkeänä, että myös taiteellinen henkilökunta näkee yleisötyön merkityksen ja tulee siihen mukaan."

”Luultavasti meidän pitäisi saada taloudellisia resursseja jotta voisimme palkata yleisötyöekspertin vuodeksi. Joka voisi suunnitella meidän koko vuoden näytelmillemme erilaiset yleisötyöprojektit, jotka hän toteuttaisi ja joista me voisimme oppia niin paljon että seuraavana vuonna voisimme suunnitella ja toteuttaa samanlaisia projekteja omilla voimavaroillamme!”

4 HAASTATTELUT

Toukokuussa saatujen sähköpostikyselyn vastausten perusteella tehtiin yhteensä viisi haastattelua. Haastateltavat teatterit arvottiin ja haastatteluun pyydettiin sitä teatterin työntekijää, joka oli kyselyyn vastannut. Haastateltavat olivat teatterinjohtaja Jukka Tyrväinen Varkauden Teatterista, taiteellinen johtaja Marja Korhola Tanssiteatteri Raatikosta, teatterisihteeri Jaana Jyrkänne ja yleisötyöntekijä Rosa-Maria Perä KOM-teatterista, taiteellinen johtaja Miira Sippola Myllyteatterista sekä teatteri-ilmaisun ohjaaja Kaisa Koskinen Teatteri ILMI Ö:stä.

Haastattelujen kysymykset olivat pääasiassa kaikilla samat ja ne voidaan jakaa neljään teemaan: yleisötyön rooli ja merkitys, sisältö, lisääminen, sekä resurssit. Joitain poikkeuksia kysymyksiin tehtiin teatterikohtaisesti sähköpostikyselyn vastausten perusteella. Esitetyt kysymykset olivat pääasiassa seuraavat:

1. Miksi yleisötyötä tehdään teattereissa?
2. Miksi yleisötyön rooli teatterissa on tai ei ole mielestänne tällä hetkellä tärkeä?
3. Mikä voisi olla yleisötyön rooli teatterissa tulevaisuudessa?
4. Tulisiko yleisötyön osuutta lisätä suomalaisissa ammattiteattereissa?
5. Miksi teatterinne olisi tai ei olisi kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan?
6. Millaista yleisötyötä teatterinne haluaisi jatkossa tehdä?

7. Kenelle yleisötyötä tehdään?
8. Kuka yleisötyötä tekee? (teatterin henkilökunta, teatterin ulkopuolinen työntekijä…)
9. Millaiset resurssit yleisötyön tekeminen vaatii?
10. Millä keinoilla yleisötyötä voitaisiin tarvittaessa lisätä?
11. Olisiko teatterinne valmis tilaamaan yleisötyöpalveluita yrityksiltä?

Kysymykset 1.-3. käsittelevät teemallisesti yleisötyön roolia ja merkitystä, kysymykset 4., 5. ja 10. käsittelevät sen lisäämistä, kysymykset 6.-8. sekä 11. sisältöä ja kysymys 9. sekä osittain 10. ja 11. käsittelevät resursseja. Haastattelut käydään läpi teemoittain. Haastatteluista poimittuja sitaatteja on muokattu luettavampaan muotoon poistamalla ylimääräisiä täytesanoja ja sanatoistoja. Haastateltavien alkuperäiselle puhetyylille on kuitenkin pyritty olemaan uskollisia. Lisäksi joitakin sitaatteja on tiivistetty poistamalla sellaisia sivulauseita ja lisähuomautuksia, joiden poisjättämisen ei katsottu muuttavan sitaatin sisältöä. Poistot on merkitty seuraavalla symbolilla: [--]. Lisäksi hakasulkeita on joissakin sitaateissa käytetty täsmentämistä varten esimerkiksi mainitsemalla sulkeissa mihin tai kehen puhuja viittaa.

4.1 Yleisötyön rooli ja merkitys

Kysyttäessä sitä, miksi yleisötyötä tehdään teattereissa, vastaukset jakautuivat kutakuinkin Maitlandin jakoa mukaillen taloudellisiin, taiteellisiin sekä sosiaalisiin ja/tai kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Eniten haastatteluissa korostuivat taloudelliset tavoitteet: yleisötyötä tehdään, jotta teatterit saisivat enemmän yleisöä.

> *”Mä luulen, että yleisesti ottaen, ni miks teatterit on tän tyyppisestä työstä kiinnostunut – tai taidelaitokset – on yksinkertaisesti se, että tavallaan ne*

vanhat keinot saada ihmisiä teatteriin tai taidelaitoksiin rupee hiipumaan. Et on niin hirveesti tarjontaa kaikesta kulttuurista ja kaikenlaisesta viihdykkeestä ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksista. Ihmisillä on niin valtava tarjonta, että mä luulen, että taidelaitosten on ollut pakko avautua enemmän. Ne vanhat keinot hankkia yleisöä ei riitä." (Korhola 2009)

Toinen korostettu tavoite oli kasvatus: teatterit haluavat tehdä taidemuotoaan yleisölle tutuksi ja auttaa katsojia ymmärtämään esitystä.

"Jotta yleisö yhä paremmin ymmärtäisi teatterin tekemisen monimuotoisuuden ja sen yhteiskunnallisen merkityksen. Se on ainakin yks. Ja tietysti mitä vireämmin sitä yleisötyötä tehdään, ni voisi luulla että paremmin yleisö löytää tiensä sinne teatteriin." (Tyrväinen 2009)

"Yleisötyöntekijä pystyy tavallansa antamaan joitakin sellaisia juonenpätkiä taikka avaimia mistä käsin se voi avautua vielä syvemmällä tasolla se esitys." (Sippola 2009)

"Se ois hirveen kiinnostavaa ja varmasti hyödyllistä silleen puolin ja toisin. Ja pitäisin sitä tärkeänä erityisesti nuorten kanssa… tavallaan ikään kuin kasvatetaan uutta teatterisukupolvea." (Laitala 2009)

Tanssiteatteri Raatikon Marja Korholan mukaan yleisötyön tehtävä on tehdä taidemuotoa tutuksi yleisölle ja toisaalta tehdä yleisöä tutuksi teatterille. Yleisöön tutustuminen voi hänen mukaansa tukea taiteellista työtä. Esimerkiksi työpajatoiminta voi antaa ideoita siihen, millaisia esityksiä teatteri voisi tehdä jatkossa. Näin myös taiteelliset tavoitteet voivat korostua yleisötyössä.

Myös Teatteri ILMI Ö:n Kaisa Koskinen korosti yleisötyön merkitystä taiteellisessa työssä. Hänen mukaansa kyse on yleisön ja taiteilijoiden tarpeesta dialogiin toistensa kanssa. Yleisöllä on Koskisen mukaan tarve osallistua teatterin tekemiseen ja taiteilijoilla taas tarve saada kontakti yleisöön.

KOM-teatterissa korostettiin erityisesti yleisötyön sosiaalisia tavoitteita, mutta taloudelliset päämäärät ovat kuitenkin Jaana Jyrkänteen mukaan monissa teattereissa ensimmäinen syy käynnistää toiminta.

> *”Sillon jos salit on ilman muuta aina täynnä, ni silloin harvemmin tulee kiinnitettyä mihinkään tämmöseen toimintaan huomiota. Sen kun vaan on ihan tyytyväinen.” (Jyrkänne 2009)*

Jyrkänne ja Rosa-Maria Perä täydensivät, että vaikka ensisijainen motiivi yleisötyötoiminnan aloittamiselle oli saada lisää yleisöä, huomattiin toiminnan vaikuttavan myös positiivisesti teatteriin työyhteisönä. Heidän mukaansa teatterin henkilökunta on voinut kokea yleisötyön ”voimauttavan” yhteisöä, sillä se on saanut henkilökunnan työpanoksen tuntumaan tärkeältä. Tällä Jyrkänne ja Perä viittasivat erityisesti yleisötyön sosiaalisiin vaikutuksiin.

> *”… Kun ajattelee esimerkiks nuorten koko aika lisääntyvää syrjäytymistä ja sitä et mikä teatterin mahdollisuus olis vetää nuoria… tai ymmärtää oman tilanteensa ja päästä niin kun siitä eteenpäin niin kuinka paljon siinä teatterit vois auttaa… [--] Jos vaan olis resursseja, niin kyllähän teatteri ja teatterin maailma on sellainen, josta vois olla apua sellasessa työssä.” (Jyrkänne 2009)*

Varkauden Teatterin Jukka Tyrväisen ja Myllyteatterin Miira Sippolan mukaan yleisötyön tehtävä on saada teatteriin saapumisen ja esityksen katsomisen tuntumaan mukavalta ja viihtyisältä. Kuten Derrick Chong totesi, lipunhintaakin suurempi este taidetapahtumaan osallistumiselle löytyy tunnetasolta: osallistujan on voitava tuntea olonsa turvalliseksi.

> *”… Yleisötyö siksi, että [kaupunkilaiset] kokisivat tulevansa melkein niin kun omaan olohuoneeseensa.” (Tyrväinen 2009)*

Sekä Sippola että Helsingin Kaupunginteatterin Mirja Neuvonen puhuivat yleisötyöstä yleisön ja teatterin välisenä linkkinä.

> *"Yleisötyö ensinnäkin, että mitä se on, niin se on jotenkin sellasta välittämistä, siis välittäjänä olemista, mediana olemista. Elikkä ku taiteilijat tekee esityksiä niin sitte yleisötyöntekijä on jotenki se semmonen joka pyrkii tavallansa, [--] jollakin tavalla se on vähän tuottajankin kanssa työpari siinä mielessä että se niin ku etsii jotenki niitä ryhmiä, ihmisryhmiä ja tahoja, että kuinka ne saatais jotenki, kuinka se teatteriesitys voitaisiin välittää paremmin ja olla niin ku paremmin tavoitettavissa erilaisille ihmisille. Ja miksi sitä tehdään niin [--] että nää esitykset ja yleisö löytäisivät toisensa paremmin ja sitä kautta saatais oikeesti synnytettyä kohtaamisia ja keskustelua." (Sippola 2009)*

> *"Parhaimmillaan siis yleisötyö periaatteessa... sehän vois toimia semmosena linkkinä yleisön ja teatterin välillä. Myöskin se on niin ku tapa saada suoraa kontaktia, suoraa palautetta, suoraa keskustelua yleisön kanssa." (Neuvonen 2009)*

Lähes kaikkien haastateltavien näkemykset yleisötyön roolista teatterissa liittyvät tasapuolisesti sekä lähetystyötyyppiseen että valtavirtatyyppiseen yleisötyöhön: teatterit haluavat toiminnalla saada uutta yleisöä ja kehittää jo olemassa olevan yleisön tuntemusta taiteesta.

Kysyttäessä yleisötyön roolista teattereissa tulevaisuudessa, osa haastateltavista kertoi uskovansa sen vakiintuvan pysyväksi osaksi teattereiden toimintaa, osa taas ei ottanut kantaa.

> *"Kyl mä näkisin sen tavallaan yhtenä kiinteänä osana koko organisaatiota. Joka tavallaan tois siihen jonkun uuden kohdan, niin kun tavallaan laajentais koko sitä teatterin käsitettä myös sillalailla tämmösestä perinteisestä luukkunäyttämöfilosofiasta keskustelevampaan suuntaan." (Perä 2009)*

"Mä uskon, et se tulee Suomessakin rakentumaan niin, et siitä tulee ihan pysyvä osa suomalaisia taiderakenteita. Ja sitä varmaan jossakin vaiheessa ihan tuolta ministeriönkin taholta… voi olla, et siit tulee ihan vaatimus, niin kuin Englannissa nyt, et kaikki jotka saa yhteiskunnan tukea, niiden kuuluu tehdä yleisötyötä osana niiden toimintaa." (Korhola 2009)

"Mä uskon kyl, et se lisääntyy. Kyl mä uskon, et kaikki suuret teatterit, jos ne ei viel oo palkannut, niin palkkaa pian lähiaikoina yleisötyöntekijän, et kyllä se niin kun varmasti on semmonen ylpeyskysymyskin." (Koskinen 2009)

4.2 Yleisötyön sisältö

Yleisötyön sisällöllä tarkoitetaan tässä sitä mitä yleisötyötoiminta käytännössä voi pitää sisällään: mihin sillä pyritään, kuka sitä tekee ja kenelle sitä tehdään?

Kuten jo edellä todettiin, useilla haastateltavista tuntui olevan sama näkemys siitä mihin yleisötyöllä pyritään: sen avulla voidaan tavoittaa uusia yleisöjä ja tukea jo olemassa olevien katsojien teatterikokemusta. Se millaista suomalaisten teattereiden yleisötyö sitten käytännössä voisi olla, sai vaihtelevasti vastauksia. Lähes kaikki puhuivat työpajatoiminnasta käytännön esimerkkinä, mutta kattavaa vastausta yleisötyön erilaisista käytänteistä haastattelujen perusteella ei voida tässä antaa. Todettakoon, että se, missä mittakaavassa haastateltava oli yleisötyöhön aiemmin perehtynyt, vaikutti vastaukseen: asiasta enemmän kokemusta omaavilla oli selkeitä näkemyksiä siitä mitä oma teatteri haluaa jatkossa tehdä, kun taas vähemmän kokemusta omanneilla ei ollut. Marja Korhola ja Rosa-Maria Perä tarjosivat kuitenkin hyvän neuvon: yleisötyön muotojen on lähdettävä teattereista itsestään.

"Niin hän [Christopher Thompson] sano mun mielestä tosi osuvasti, että teidän täytyy Suomessa kehittää oma tapanne tehdä. Et sitä ei voi suoraan esimerkiks näitä Englannissa kehitettyjä malleja, niitä ei voi ihan suoraan siirtää toiseen maahan, vaan meidän pitää tästä meidän teatteriverkostosta ja meidän tavoista mitä me kehitetään täällä… [--] et meidän täytyy kehittää ne omat mallit ja omat tavat tehdä." (Korhola 2009)

"Mun mielestä sen suunnan pitää kuitenkin olla niin päin, että se mietitään tavallaan sen teatterin näkökulmasta mikä se on se tapa. [--] Että tavallaan niistä lähtökohdista mieluummin..." (Perä 2009)

Kysyttäessä sitä, kenelle yleisötyötä tehdään, olivat vastaukset varsin monipuolisia: toiset haastateltavat listasivat erilaisia kohderyhmiä lapsista aikuisiin, kun taas toiset haastateltavat kokivat, että sitä tehdään sekä yleisölle että teatterille itselleen.

"Ku mehän ollaan kaupunginteatteri. Että miten voidaan tuoda sitä kaikille kaupunkilaisille sitä teatteria. Et miten pitkälle riittää se, et meil on näit esityksiä eri ikäsille ja 'tervetuloa katsomaan' erilaisille ihmisille. Vai että miten suuri ikään kun vastuu tai askel teatterin tarvitsee ottaa suhteessa semmosiin ihmisiin, jotka eivät välttämättä tulisi muuten teatteriin tai niil ei oo varaa tulla teatteriin tai just niin ku esimerkiks maahanmuuttajat, jotka ei välttämättä osais tulla [--]. Ja sitte taas toisaalta mikä se yleisötyön rooli on sit taas niille jotka joka tapaukses tulee, niin tuoda heille sit taas jotain lisäarvoo siihen ehkä." (Neuvonen 2009)

"Se on teatteria varten, se yleisötyö, ja se on myöskin sitä katsojaa varten, mut yhtä paljon kuin se on katsojaa varten, se on myöskin teatteria varten. [--] Teatterihan saa tavallaan sitä tehdessään hirvittävän määrän suoraa palautetta näiltä ihmisiltä kenelle sitä suunnataan. Ja toivoo ainakin saavansa ne ihmiset myöskin astumaan kynnyksen yli teatterin katsomoon." (Tyrväinen 2009)

"No se on ehkä kakssuuntanen, et se on sekä ylei- tai siks se varmaan onkin se nimi, et se on yleisön ja teatterin… eikä ne mun mielestä millään tapaa sulje toisiaan pois, vaan päin vastoin niin ku, toisiaan vartenhan ne on." (Perä 2009)

Kuka yleisötyötä tekee? Kaikki haastateltavat vastasivat, että yleisötyölle on tai pitäisi olla oma työntekijänsä. Lisäksi monet huomauttivat, että yleisötyö on koko teatterin henkilökuntaa koskevaa toimintaa.

"Se on niin kun semmosen asia, et sillon sen pitäis olla joku semmonen juttu, johon pitäis ihan ryhtyä, siis oikein ryhtymällä ryhtyä. Koska se ei varmaan oo semmosta että se vaan tapahtuu, kun päätetään että aletaanpas tekemään, vaan se pitäis organisoida. Että jos löytyis semmonen ihminen joka sen tekisi ja löytyis semmonen sopimus että minkälaisella panostuksella ja minkälaisella korvauksella, niin kyl mä näen sen mahdollisena…" (Laitala 2009)

"Meil tekee kaikki paitsi yks. [--] Mutta kai nyt sit, just puhuin noista yleisötyöntekijöistä, et eiks se oo ihan semmonen jo teatterin virallinen ammatti siihen duuniin. [--] Et kai teatteri-ilmaisun ohjaajat sinne aika hyvin tunkee itteään, ja sit toisaalta pedalta [teatteripedagogit], et sillä koulutuksella usein se on sit kuitenkin joku erillinen henkilö noissa teattereissa." (Koskinen 2009)

Ainoastaan Marja Korhola mainitsi lisäksi, että yleisötyön tekemiseen voi osallistua esimerkiksi freelance-pohjaisia teatterin ulkopuolisia tekijöitä.

Kysyttäessä sitä, olisivatko teatterit valmiita tilaamaan yleisötyöpalveluita yrityksiltä, jakautuivat mielipiteet selväsi kahtia. Toiset olivat sitä mieltä, että ajatus soveltavan teatterin yrityksistä on hyvä ja, että se voisi helpottaa rekrytointia, toiset taas vierastivat ajatusta ja pitivät oman vakituisen työntekijän palkkaamista parempana ideana.

"Jos meil ois parempi taloudellinen tilanne [--] se ois täysin mahdollista. Jos katottais, et meidän oma henkilökunta ei pysty, kykene tai osaa tehdä sitä, niin sillonhan sen vois tilata, koska tuskin se sen kalliimmaks tulee tilata ulkopuolelta kuin tehdä sitä ite." (Tyrväinen 2009)

"No oli se teatterin henkilökuntaa tai sitten ulkopuolinen, niin… vaik se ois ulkopuolinen, niin kyllähän sen pitää jollakin tavalla olla sen teatterin hengessä toimia. Että siinä mielessä siitä tulee sitten työntekijä tai henkilökuntaa. Kyl mä aattelen, et se esitys ja se yleisötyöntekijä, niin pakkohan niitten on olla samalla puolella. [--] Niin kyllähän se ois sitten teatterin henkilökuntaa." (Sippola 2009)

Kaisa Koskinen uskoo, että soveltavan teatterin yritysten tarjoamat yleisötyöpalvelut voisivat auttaa yleisötyön kehittymisessä suomalaisissa teattereissa.

"Jos on tommonen teatteri, joka on vaikka kymmenen vuotta porskuttanu, ni niil on oltava jo joku yleisö. Semmoselle ikään kuin valmiille yleisölle veis jotain uutta työtapaa, niin sehän tavallaan monistais sen aika äkkiä. Ja sitten tavallaan, et jos sul ois joku semmonen hyvä sapluuna… onhan meil esimerkiks olemas semmonen meidän kehittelemä juttu millä esityksestä ku esityksestä aika nopeesti tehään siihen liittyvä työpaja. [--] Et sehän on aina taloudellista, jos pystyy monistaa jonkun jutun, et sen voi tehdä monta kertaa. Sikäli et jos tavallaan olis tämmönen juttu mitä menis vetää monta kertaa ni se ois aina semmost… tylsästi sanottuna kustannustehokasta. (Koskinen 2009)

4.3 Yleisötyön lisääminen

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että yleisötyö on teattereille tärkeää ja että sen osuutta suomalaisissa ammattiteattereissa tulisi lisätä.

"Mun mielestä tulis, koska se kuitenkin ruokkii sitä taiteellista työtä. Et sillä on musta ihan kiistattomia hyötyjä taiteelliseen työhön. Mä en nää mitään syytä miksi sitä ei kannattais tehdä. Meil on ainakin niin positiiviset kokemukset." (Korhola 2009)

"Kyllä tulisi. [--] Perustaltaan ihan siks, että suomalaisen teatterin salit kansoittaisivat muutkin kuin 30-60-vuotiaat naiset ja heidän sinne pakolla raahaamat aviomiehet." (Tyrväinen 2009)

Kysyttäessä sitä, miten yleisötyötä voitaisiin tarvittaessa lisätä, olivat vastaukset yksimielisiä: kasvattamalla resursseja. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat, että yleisötyötä voitaisiin lisätä suomalaisissa teattereissa lisärahaa myöntämällä.

"Sehän on resurssikysymys ja Myllyteatterin kaltaisessa toiminta-avustusta nauttivassa, mutta tällases teatterissa missä ei koko ajan pyöri ohjelmisto, vaan aina projektiluontosesti tehään, niin, se että sitten ruvettais oikeesti laittamaan niitä kuitenkin aika vähiä rahoja siihen, vaikkapa jonkun yleisötyöntekijän palkkaamiseen, niin se on vaan tosi iso kynnys [--]. (Sippola 2009)

Osa haastateltavista mainitsi myös tiedon levittämisen ja koulutuksen auttavan yleisötyön lisäämisessä.

"Ja sitten siihen pitää myöskin suunnata koulutusta. Ihmiset ei välttämättä niin ku… se, et sä oot hyvä esiintyjä, ni sä et välttämättä oo hyvä yleisötyöntekijä ihan automaattisesti. Et sä tarviit työkaluja sen tekemiseen." (Korhola 2009)

"Se on varmaan viel toistaseks ehkä tiedon ja kokemuksen puute… ja niitten käytäntöjen luomisen asia. Et varmaan se mitä enemmän kokemuksia ja sit jos ne on positiivisia niin varmaan tulee lisääntymään…" (Laitala 2009)

Neuvonen, Jyrkänne ja Perä kertoivat, että heidän mielestään tärkeintä on kuitenkin tahto ja innostus.

> *”Tärkein resurssi on teatterin hallinnon ja muun työyhteisön tahto ja näkemys.” (Perä 2009)*

> *”Hyvin merkittävä asia on nää henkiset esteet. Että kuka kokee, varmaan se on aika paljon teatterin johdosta kiinni, että kuka kokee sen tärkeäksi. Ja koetaanko se teatterin tehtäväksi vai ei. Jos vertaa taidemuseoita muihin taidelaitoksiin [--], taidemuseot on perinteisesti kokeneet roolinsa myös tämmösenä, et niil on ollut tämmönen pedagoginen tehtävä. Must tuntuu, että muut taidelaitokset on vasta tiellä kohti, [--] et siihen omaan taidelaitoksen rooliin kuuluis myös tämmönen tehtävä.” (Neuvonen 2009)*

Resurssitarpeen lisäksi toinen esiin noussut huomio yleisön lisäämisestä oli se, että toimintaan ei saa pakottaa.

> *“Kyl mä sit aattelen, et ei oo niin kun pakko. Et sehän on hirveintä semmonen yleisötyö jos se on jotenkin ylhäältä annettu tai pakotettu. Ainahan siihen täytyy liittyy semmonen halu.” (Koskinen 2009)*

> *“Musta sitä ei ehkä sais laittaa niin, et sitä on pakko tehdä, et kaikkien VOS-teattereiden on pakko tehdä, vaan että kaikilla teattereilla ois mahdollisuus hakea erillismääräraha tähän yleisötyön tekemiseen. Tai sit niin, että kaikille VOS-teattereille osotettais joku lisätuki siihen.” (Korhola 2009)*

4.4 Yleisötyön resurssit

Kuten jo yllä kävi ilmi, haastateltavien mukaan yleisötyötoiminta vaatii rahallisia resursseja. Kuitenkin merkillepantavaa oli, että kysyttäessä suoraan sitä millaiset resurssit yleisötyön tekeminen vaatii, eniten haastateltavien vastauksissa nousi esille tarve omaan työntekijään.

”Kyl se selvästikin vaatii… No, varmaan joka kokoisessa teatterissa, mut että meidän teatterissa, että vaikka meidän omaa henkilökuntaa voi olla siin vaihtelevasti mukana, niin kyl se vaatii mun mielestä jonkun jolle ihan maksetaan pelkästään siitä palkkaa.” (Jyrkänne 2009)

”No, jos se on ammattiinsa valmistunut, niin se vaatii sitten sitä, et sille voidaan maksaa palkkaa. Että se nyt on niin kun se lähtökohta varmaankin, mut ei se nyt sen lisäksi musta kauheesti tartte, että se ihminen on niin kun se pääasia siinä. [--] Lähinnä on kysymys siitä ihmisen palkkaamisesta.” (Sippola 2009)

”No rahallisia resursseja niin, et on rahaa palkata näitä tekijöitä. Tai sitte irrottaa, jos ne on vakituista henkilökuntaa, resurssoida osa niiden työajasta yleisötyön tekemiseen. Ja sitten myöskin näitä koulutus… mun mielestä se on hirmu tärkeetä, et [--] voidaan palkata sellasia ihmisiä joilla on siihen joko kokemuksen kautta tai koulutuksen kautta ammattitaito.” (Korhola 2009)

Rahalliset ja henkilökuntaresurssit kulkevat kuitenkin käsi kädessä, kuten Sippola ja Korhola huomioivat: tarvitaan rahaa, jotta voidaan palkata työntekijä. Muita kaivattuja resursseja – kuten jo yleisötyön lisäämisen yhteydessä kävi ilmi – olivat tieto, koulutus ja tahto.

Koulutukseen ja tietoon liittyvien suuri osa haastateltavista tuli maininneeksi teatterikuraattori- ja/tai teatteri-ilmaisun ohjaajakoulutuksen. Tähän liittyen ja nimenomaan soveltavan teatterin ammattilaisiin viitaten Kaisa Koskinen huomautti, että osaavista yleisötyöntekijöistä ei ole kentällä pulaa:

”Kyllä se osaaminen on jo. Et mä en usko et se on mistään semmosest kiinni, et meil ei oo sen alan ammattilaisia.” (Koskinen 2009)

Näkemykset siitä, mistä resursseja voitaisiin teattereille saada, olivat myös hyvin pitkälti yhteiset: rahaa pitäisi myöntää avustuksina ja apurahoina.

> *"No kyllähän kaupungin pitäisi teatterinsa huolehtia ja huoltaa, mutta kun tällä hetkellä eletään siinä tilanteessa, että nää kaupungit on niin heikossa hapessa, et niillä ei riitä ymmärrystä siihen, että valtionosuusteatterilta otetaan rahaa pois, joka tietää myös valtionosuuksien leikkaamista, koska teatteri joutuu vähentämään henkilökuntaa. [--] Tää yleisökasvatus pitäisi aloittaa kaupunginvaltuustosta ja hallituksesta ja kaupunginjohtajasta…" (Tyrväinen 2009)*

> *"… Pitää palkata niitä [ammattitaitoisia] ihmisiä vetämään niit työpajoja. [--] Ja sillon se vaatii nimenomaan niitä rahallisia resursseja. Et sen takia mun mielestä sitä pitäis kyllä resurssoida esimerkiks ministeriön taholta, et se ei olis pelkästään niin, et teatterit omista toimintamäärärahoistaan niitä resursseja irrottaa." (Korhola 2009)*

> *"Kyllähän siihen tarvittis lisää rahaa, jos tälleen yksinkertasesti vastaa, ja must siihen ollaan myöntämässäkin. Et kyllähän koko ajan mun mielestä apurahakentälle alkaa tulee tällasia taiteen ja… ei nyt ehkä sosiaalityön, mut taiteen ja kulttuurin risteämäapurahoja, että annetaan jo ymmärtää, että jotain on tarkoitettu haettavaks juuri tän kaltaiseen työhön." (Koskinen 2009)*

5 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tämän kartoituksen tavoitteena oli selvittää Suomen ammattiteatterikentän yleisötyön tarjontaa ja tarvetta. Sillä pyrittiin saamaan tietoa erityisesti teattereiden näkemyksistä ja kiinnostuksesta yleisötyötä kohtaan sekä siitä millaisia resursseja teatterit uskovat yleisötyön vaativan. Kartoituksen toteutuksessa oli kolme osaa:

- Aiempaan tutkimukseen perehtyminen
- Valtakunnallinen sähköpostikysely
- Henkilöhaastattelut

Tässä kartoituksessa ei pyritty antamaan yleisötyölle yhtä oikeaa määritelmää, sillä puheenvuoro haluttiin antaa teattereiden työntekijöille. Joitain suuntaviivoja kuitenkin haettiin tekemällä katsausta yleisötyön kansainväliseen tutkimukseen. Tämä katsaus tuotti johtopäätöksen, jonka mukaan yleisötyön tavoitteena on taiteiden ja taideorganisaatioiden saavutettavuuden lisääminen laajentamalla ja rikastuttamalla yleisöpohjaa. Yleisötyön seurauksena voidaan saavuttaa sosiaalista, taiteellista ja taloudellista hyötyä. Saavutettavuutta voidaan lisätä demokratisoimalla taideorganisaatioita ja lisäämällä taiteen lukutaidon avaimia niin, että sekä ne, jotka eivät ole aiemmin osallistuneet, että jo olemassa olevat katsojat voivat kokea osallistumisen helpoksi ja turvalliseksi yhä uudelleen ja uudelleen.

Aiemmat Suomessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että yleisötyö ei ole teatteri- ja tanssikentällä vierasta. Toiminta on joissakin organisaatioissa vakiintunutta, ja sitä varten on joko palkattu oma työntekijä tai nimitetty jo olemassa olevasta henkilökunnasta vastuuhenkilö. Yleisötyötä on rahoitettu organisaatioissa pääasiassa joko jo olemassa olevista toimintarahoista tai sitä varten saaduista avustuksista tai apurahoista. Yleisötyöllä on organisaatioissa pyritty niin taloudelliseen, sosiaaliseen kuin taiteelliseenkin hyötyyn.

Valtakunnallinen sähköpostikysely osoitti, että valtaosa teattereista suhtautuu yleisötyöhön myönteisesti ja että sen roolin katsotaan olevan teattereissa tällä hetkellä tärkeä. Enemmistö olisi kiinnostunut lisäämään yleisötyön osuutta toiminnassaan, ja tästä enemmistöstä noin puolet kertoi tekevänsä yleisötyötä jo nyt paljon. Lähes kaikki teatterit kertoivat tekevänsä tai joskus tehneensä yleisötyötä. Näistä yli puolet kertoi tekevänsä yleisötyötä tällä hetkellä erittäin paljon tai paljon.

Kysyttäessä sitä, mitä yleisötyö tarkoittaa, enemmistö kertoi sen pyrkivän laajentamaan ja vakiinnuttamaan yleisöpohjaa ja/tai tukemaan katsojakokemusta. Moni teatteri tuntui kaipaavan kokonaisvaltaista yleisötyötä, jossa palvellaan sekä uutta että jo olemassa olevaa yleisöä. Lisäksi moni kiinnitti huomiota yleisötyön merkitykseen kontaktin ylläpitäjänä yleisöön. Nämä näkemykset vastasivat todella paljon sitä, mistä yleisötyön aiemmissa tutkimuksissa puhuttiin.

Teattereiden mainitsemat yleisötyön muodot voitiin jakaa osallistavaan ja tiedottavaan toimintaan. Selvästi eniten teatterit puhuivat tiedottavasta yleisötyöstä, mutta samaan aikaan ehdoton enemmistö sisällytti myös soveltavan teatterin toimintaansa esimerkiksi työpajojen muodossa.

Kysyttäessä sitä, mitkä ovat suurimmat esteet sille, ettei yleisötyötä tehdä laajemmin, eniten korostuivat henkilöstöresurssit. Toiseksi eniten

painotettiin taloudellisia resursseja ja kolmanneksi eniten ajallisia resursseja. Muita hajanaisesti vastattuja esteitä olivat tiedonpuute, osaamisen ja ammattitaidon puute, luovuuden ja arvostuksen puute sekä yleisötyön sijainti tärkeysjärjestyksessä alempana kuin taiteellinen toiminta.

Kartoitusta varten tehtyjen henkilöhaastattelujen mukaan voidaan todeta, että ensimmäinen motivaatio teattereille tehdä yleisötyötä ovat taloudelliset tavoitteet: sitä tehdään, jotta teatterit saisivat enemmän yleisöä. Kuitenkin myös sosiaaliset ja taiteelliset tavoitteet voivat korostua toiminnassa. Haastatteluista kävi ilmi, että katsojamäärien nousun lisäksi yleisötyö voi vaikuttaa positiivisesti esimerkiksi antamalla ideoita ja tukea taiteelliseen työhön sekä vahvistamalla teatterin omaa työyhteisöä.

Sekä sähköpostikyselyn vastauksista että henkilöhaastatteluista päällimmäiseksi huomioksi yleisötyön merkityksestä jäi se, että suomalaiset ammattiteatterit kaipaavat keinoja, joilla saada enemmän yleisöä. Yleisötyö koetaan tärkeäksi siksi, että sen uskotaan olevan tällainen keino. Sen koettiin tekevän taidemuotoa tutuksi ja sitä kautta lisäävän ihmisten kiinnostusta teatteria kohtaan. Vastaavia osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä, kuin mitä esimerkiksi Arts Council Englandin tutkimus osoittaa, on siis havaittu myös suomalaisella ammattiteatterikentällä: jos teatteri koetaan itselle vieraaksi eikä sitä ymmärretä, ei toimintaan myöskään osallistuta. [24] Jukka Tyrväisen kommenttia mukaillen voidaankin todeta, että kartoituksessa yleisötyölle annettu rooli teattereissa on saada ihmiset kokemaan teatteriin meneminen yhtä mukavaksi kuin omaan olohuoneeseensa.

Kysyttäessä yleisötyöpalveluiden tilaamisesta yksityiseltä sektorilta haastateltavien mielipiteet jakautuivat kahtia niihin, jotka kannattivat ajatusta ja niihin, jotka suhtautuivat asiaan varauksella. Tästä huolimatta

[24] Kts. s. 11

lähes kaikki haastateltavat mainitsivat jossain kohtaa keskustelua soveltavan teatterin ammattilaiset yleisötyön mahdollisina tekijöinä. Moni kertoi, että yleisötyötoiminnassa voitaisiin käyttää esimerkiksi teatteri-ilmaisun ohjaajia.

Haastateltavien mukaan yleisötyötä voitaisiin suomalaisissa teattereissa lisätä ensisijaisesti kasvattamalla resursseja. Muita esiinnousseita tekijöitä olivat tiedon levittäminen, koulutus ja motivaatio. Tärkeää kuitenkin on, ettei toimintaan pakoteta. Näkemykset yleisötyön resursseista vastasivat sähköpostikyselyn tulosta: yleisötyölle tarvitaan oma työntekijä, ja jotta tällainen henkilö voidaan palkata, tarvitaan taloudellisia resursseja. Näitä resursseja peräänkuulutettiin apurahojen ja avustusten muodossa. Puhuttaessa koulutuksesta ja osaamisesta lähes kaikki haastateltavat mainitsivat teatteri-ilmaisun ohjaajat.

Teatteri-ilmaisun ohjaajien korostuminen haastatteluissa osaamisen ja ammattitaidon yhteydessä oli merkillepantavaa siksi, että sähköpostikyselyn tulosten mukaan enemmistö teattereista kertoi sisällyttävänsä soveltavan teatterin yleisötyötoimintaansa. Teattereilla näyttäisi toisaalta olevan näkemystä siitä, että soveltava teatteri kuuluu osaksi yleisötyötä, ja toisaalta siitä, että teatteri-ilmaisun ohjaajat voisivat olla osaavia yleisötyöntekijöitä. Kuitenkin näiden asioiden yhdistäminen jäi jollakin tapaa avoimeksi. Toisaalta sähköpostikyselyn mukaan teattereiden nykyisellä henkilökunnalla ei ole aikaa tehdä yleisötyötä, mutta toisaalta ulkopuolisen yrityksen käyttäminen yleisötyöpalveluiden tuottamisessa tuntui monesta haastateltavasta vieraalta. Oman yleisötyöntekijän palkkaaminen olisi teattereiden mukaan paras ratkaisu, mutta siihen ei kyselyn mukaan ole varaa. Kysymykseksi jää: miten kartoituksessa esille noussut tarve ja tarjonta saataisiin kohtaamaan toisensa?

Tämä kartoitus ei pyri antamaan ohjeita tai suuntaviivoja sille, mihin teattereiden tulisi yleisötyön suhteen jatkossa edetä. Sen tehtävä on

tarjota tietoa yleisötyön nykytilanteesta suomalaisissa ammattiteattereissa ja toimia keskustelun avauksena tulevalle.

6 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Airaksinen, Raija 2005. *Yleisötyö - Mitä se on*. TAKU 3/2005.

Bunting, C., Chan, T.W., Goldthorpe, J., Keaney, E. & Oskala, A. 2008. *From Indifference to Enthusiasm: Patterns of Arts Attendance in England*. Arts Council England, London. URL:

http://www.artscouncil.org.uk/publications/publication_detail.php?rid=0&sid=&browse=recent&id=611 (Luettu: 27.5.2009)

Chong, D. 2002. *Arts Management*. Routledge, London.

Hayes, D. and Slater, A. 2002. *'Rethinking the missionary position' – quest for sustainable audience development strategies*. Managing leisure, Volume 7, Number 1, 1-17. Routledge, London.

Hill, E., O'Sullivan, C. & O'Sullivan, T. 2003. *Creative Arts Marketing*. Butterworth Heinemann, Oxford.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.

Kawashima, N. 2000. *Beyond the Division of Attenders vs. Non-attenders: A study into audience development in policy and practise*. URL: http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/publications/centrepubs/ccps_paper_6.pdf (Luettu: 27.5.2009)

Maitland, H. 2000. *A Guide to Audience Development*. Arts Council England, London.

Rogers, R. 1998. *Audience Development, collaborations between education and marketing*. Arts Council England, London.

Suonsyrjä, Sanna 2007. *In the Search of Audience. Ideas and Practises of Audience Development in the Regional Dance Centers in Finland*. Sibelius Akatemia, Helsinki.

Taiteen keskustoimikunta 2009. Tiedote 22.1.2009. URL:

http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/ (Luettu: 15.4.2009)

Tanssin aluekeskusverkosto. URL:

http://www.tanssinaluekeskukset.fi/ (Luettu: 15.7.2009)

Tanssin tiedotuskeskus 2004. Yleisötyö suomalaisissa tanssiryhmissä. Kysely tanssiryhmille. Julkaisematon muistio.

Teatterin tiedotuskeskus 2009. Teatterit ja ohjelmisto. URL:

http://www.teatteri.org/teatterit/index.html (Luettu: 15.4.20009)

Suomen Teatterit ry 2008. Teatterikuraattorikysely. Tiivistelmä.

Ventola M. & Renlund M. (toim.) 2005. *Draamaa ja teatteria yhteisöissä*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Helsinki.

LIITE 1

Valtionosuuslainsäädännön piiriin kuuluvat teatterit vuonna 2009

Suomen Kansallisteatteri

Suomen Kansallisooppera

AHAA Teatteri

Aurinkobaletti

Espoon Kaupunginteatteri

Helsingin Kaupungintteatteri

Hämeenlinnan Kaupunginteatteri

Joensuun Kaupunginteatteri

JoJo Oulun Tanssin keskus

Jyväskylän Kaupuginteatteri

Kajaanin Kaupunginteatteri

Kemin Kaupunginteatteri

Kokkolan Kaupunginteatteri

Komediateatteri Arena

KOM-teatteri

Kotkan Kaupunginteatteri

Kouvolan Teatteri

Kuopion Kaupunginteatteri

Lahden Kaupunginteatteri

Lappeenrannan Kaupunginteatteri

Linnateatteri

Mikkelin Teatteri

Nukketeatteri Sampo

Oulun Kaupunginteatteri

Porin Teatteri

Q-teatteri

Rauman Kaupunginteatteri

Riihimäen Teatteri

Rimpparemmi

Rovaniemen Teatteri

Ryhmäteatteri

Savonlinnan Teatteri

Seinäjoen Kaupunginteatteri

Svenska Teatern i H:fors

Tampereen Teatteri

Tampereen Työväen Teatteri

Tanssiteatteri Mobita/Dansco

Tanssiteatteri Rollo

Tanssiteatteri Eri

Tanssiteatteri Hurjaruuth

Tanssiteatteri Minimi

Tanssiteatteri Raatikko

Teatteri 2000

Teatteri Eurooppa Neljä

Teatteri Hevosenkenkä

Teatteri Imatra

Teatteri Jurkka

Teatteri Mukamas

Teatteri Vantaa

Tero Saarinen Company

Turun Kaupunginteatteri

Unga Teatern

Vaasan Kaupunginteatteri

Varkauden Teatteri

Wasa Teater

Viirus

Zodiak

Åbo Svenska Teater

Rahoituslain ulkopuoliset valtion toiminta-avustusta vuonna 2009 saaneet teatterit

Circus Maximus ry

Improvisaatioteatteriyhdistys Stella Polaris ry

Kapsäkki Osuuskunta

Keski-Uudenmaan Teatterin kannatusyhdistys ry

Klockriketeatern rf

KokoTeatteri yhdistys ry

Lahden Oma Teatteri ry/Teatteri Vanha Juko

Mustan ja Valkoisen Teatteri-yhdistys ry

Myllyteatteri-yhdistys ry

Nukketeatteriyhdistys Akseli Klonk ry

Oblivia rf

Oy Geist Ab (Teater Geist - Teatteri Geist)

PerformanceSirkusyhdistys ry

Precursor Oy/Nukketeatterikeskus Poiju

Quo Vadiksen Tuki ry

Rakastajat teatteriryhmän kannatus ry

Siperian teatteriyhdistys ry

Tampereen Komediateatteri säätiö

Teaterföreningen Stjärnfall r.f.

Teatteri Avoimien Ovien kannatusyhdistys ry

Teatteri Telakka ry

Teatteriosuuskunta ILMI Ö

Teatteriyhdistys Takomo ry

Tehdas Teatteri ry

Todellisuuden tutkimuskeskus ry

Totem-teatterin kannatusyhdistys ry-Garantiförening för TOTEM-teatern rf

Universum ry - Universum rf

Valtimonteatteri yhdistys ry

Wentzel Oy/Teater Taimine